

ΑΝΤ. Ν. ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΔΗ
Ομότ. Καθηγητή του Πανεπιστημίου και της Α.Β.Σ.Θ.

**ΙΔΙΩΤΙΚΑ, ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
I. Εισαγωγή	449
II. Το γενικό λογιστικό σχέδιο των ιδιωτικών επιχειρήσεων	452
1. Γενικές παρατηρήσεις	452
α. Σκοποί του γενικού λογιστικού σχεδίου	452
β. Χρησιμότητα του γενικού λογιστικού σχεδίου για την επιχείρηση που το εφαρμόζει, για τη δημοσία διοίκηση και για τους τρίτους	453
γ. Κατηγορίες λογιστικών σχεδίων των ιδιωτικών επιχειρήσεων	454
δ. Τα λογιστικά σχέδια στις διάφορες χώρες	455
2. Το ελληνικό γενικό λογιστικό σχέδιο	455
α. Γένεση και χαρακτηριστικά γνωρίσματά του	455
β. Το σχέδιο λογαριασμών του ελλ. Γ.Λ.Σ.	456
γ. Βασικές αρχές και άλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ελλ. Γ.Λ.Σ.	461
III. Το δημόσιο λογιστικό σχέδιο	462
1. Γενικές παρατηρήσεις	462
α. Χρησιμότητα του Δημοσίου Λογιστικού Σχεδίου	462
β. Είδη Δημοσίων Λογιστικών Σχεδίων	462
2. Το γαλλικό δημόσιο λογιστικό σχέδιο	466
3. Το ελληνικό δημόσιο λογιστικό σχέδιο	471
IV. Το εθνικό λογιστικό σχέδιο	472
1. Γενικές παρατηρήσεις	472
α. Χρησιμότητα της εθνικής λογιστικής και ειδικότερα των εθνικών λογαριασμών	472
β. Ιστορική εξέλιξη των εθνικών λογαριασμών	474
2. Το σύστημα εθνικών λογαριασμών της δεύτερης γενιάς όπως εφαρμόζεται στην Ελλάδα	476
α. Λογαριασμός εθνικού προϊόντος και εθνικής δαπάνης	476

	<i>Σελίδα</i>
β. Λογαριασμός εθνικού εισοδήματος	481
γ. Ενοποιημένος λογαριασμός του Δημοσίου από τρέχουσες συναλλαγές	482
δ. Ενοποιημένος λογαριασμός ιδιωτών και κοινωφελών ιδιωτικών ιδρυμάτων	483
ε. Ενοποιημένος λογαριασμός επενδύσεων και αποταμιεύσεων	483
στ. Ενοποιημένος λογαριασμός διεθνών συναλλαγών	483
3. Παρατηρήσεις σε σχέση με το σύστημα λογαριασμών της δεύτερης γενιάς	485
4. Το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς	486
5. Παρατηρήσεις σε σχέση με το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς	489
V. Σύγκριση ιδιωτικών, δημοσίων και εθνικών λογιστικών σχεδίων	492
1. Σύγκριση γενικού λογιστικού σχεδίου και σχεδίου δημοσίου λογιστικού	492
2. Σύγκριση γενικού λογιστικού σχεδίου και σχεδίου εθνικών λογαριασμών	496
VI. Ανακεφαλαίωση και συμπεράσματα	499

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ*

Η ιδιωτική, η δημόσια και η εθνική λογιστική** είναι κλάδοι που αναπτύχθηκαν ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο και με βάση ανομοιομορφους κανόνες. Εξάλλου, από ό,τι γνωρίζουμε, δεν έγινε ως τώρα συστηματική προσπάθεια συγκρίσεως και συσχετίσεως των τριών αυτών κλάδων. Στην

* Ο ομότιμος καθηγητής της Ανωτάτης Βιομηχανικής Σχολής Θεσσαλονίκης Ιωάννης Λιάκης είχε την καλωσύνη να διαβάσει το κείμενο της μελέτης αυτής και να διατυπώσει ορισμένες απόψεις. Τον ευχαριστούμε ιδιαίτερα για αυτό· είναι όμως αυτονόητο ότι ο συγγραφέας της υπέχει την αποκλειστική ευθύνη για τυχόν ατέλειες στο περιεχόμενό της.

** Οι όροι που χρησιμοποιούνται στον τίτλο της εργασίας αυτής θα ξενίσουν ίσως τον αναγνώστη ως καινοφανείς. Αναγκασθήκαμε όμως να προσφύγουμε σ' αυτούς, γιατί διαπιστώσαμε ότι η χρήση των αντίστοιχων όρων που επικρατούν στην πράξη θα μας οδηγούσε στη διατύπωση ενός τίτλου που εννοιολογικά δε θα ήταν ορθός. Πραγματικά, ο όρος «Γενικό λογιστικό σχέδιο» κακώς χρησιμοποιείται συνήθως, αντί του όρου «Ιδιωτικό λογιστικό σχέδιο» που υιοθετούμε εμείς εδώ. Γιατί ο πρώτος όρος νομιμοποιείται ίσως όταν αναφέρεται γενικά σ' όλα τα σχέδια που εφαρμόζονται σε όλες τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς που λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (σε αντιδιαστολή με τα ειδικά λογιστικά σχέδια που αφορούν ειδικούς κλάδους της ιδιωτικής οικονομίας: τον κλάδο των τραπεζικών, των ασφαλιστικών και άλλων επιχειρήσεων)· δε δικαιολογείται όμως από την άποψη ότι, παράλληλα με το «Γενικό» λογιστικό σχέδιο, υπάρχουν και άλλα που δεν υπάγονται σ' αυτό: τέτοια είναι τα δημόσια και τα εθνικά λογιστικά σχέδια. Επειδή όμως ο όρος «Γενικό Λογιστικό Σχέδιο» έχει επιβληθεί στην πράξη, μάλιστα χρησιμοποιείται και από τον Έλληνα νομοθέτη, θα προσθέσουμε σ' αυτόν τις λέξεις «των ιδιωτικών επιχειρήσεων» και θα τον χρησιμοποιήσουμε στην εργασία αυτή παράλληλα με τον όρο «Ιδιωτικό Λογιστικό Σχέδιο». Ως προς τον όρο «το δημόσιο λογιστικό», που όχι μόνο έχει επικρατήσει στην πράξη αλλά χρησιμοποιείται και αυτός από τον Έλληνα νομοθέτη, θεωρήσαμε σκόπιμο να τον ολοκληρώσουμε με την προσθήκη της λέξης «σχέδιο» για να τον καταστήσουμε περισσότερο σαφή. Τέλος, επινοήσαμε τον όρο «εθνικό λογιστικό σχέδιο», ο οποίος απ' ό,τι γνωρίζουμε δε χρησιμοποιείται στην πράξη, μολονότι οι όροι «εθνική λογιστική» και «εθνικοί λογαριασμοί» είναι ευρύτατα δεδομένοι. Νομίσαμε ότι ήταν αναγκαία η επινοήση του όρου «εθνικό λογιστικό σχέδιο» για να υπάρχει αναλογία μεταξύ αυτού και των δύο άλλων που αναγράφονται στον τίτλο της εργασίας.

εργασία αυτή θα προσπαθήσουμε να διαπιστώσουμε τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους.

Το έργο που αναλαμβάνουμε προσκρούει στη δυσκολία ότι, εκτός από την ιδιωτική λογιστική (δηλαδή τη λογιστική των ιδιωτικών επιχειρήσεων και των δημόσιων οργανισμών που λειτουργούν με βάση τις αρχές του ιδιωτικού δικαίου), της οποίας οι βασικοί κανόνες ισχύουν σ' όλες τις χώρες του κόσμου, η εθνική λογιστική διαφέρει αρκετά από χώρα σε χώρα, και η δημόσια λογιστική στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες εφαρμόζεται κατά υποτυπώδη τρόπο, ενώ στις προηγμένες χώρες δεν υπόκειται σε κοινά παραδεδομένες αρχές.

Εξαιτίας της δυσχέρειας αυτής, θα προχωρήσουμε στην ανάπτυξη του θέματος ως εξής:

α. Γενικά, για να αποφύγουμε την απεραντολογία, δεν θα ασχοληθούμε με τη σύγκριση των τριών κλάδων λογιστικής, αλλά θα περιορισθούμε στη σύγκριση των λογιστικών σχεδίων και ιδίως των σχεδίων λογαριασμών (ή των συστημάτων λογαριασμών) που ισχύουν σε διάφορες χώρες. Εξάλλου δεν έχουμε την πρόθεση να μελετήσουμε και να συγκρίνουμε τα λογιστικά σχέδια που θεσπίστηκαν στις κυριότερες χώρες. Σκοπός μας είναι να διαλέξουμε τα πιο χαρακτηριστικά σχέδια και να προσπαθήσουμε να συγκρίνουμε ένα ή δύο σχέδια κάθε κλάδου λογιστικής με ένα ή δύο σχέδια των δύο άλλων κλάδων, για να διαπιστώσουμε τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους.

β. Ειδικά ως προς τα σχέδια λογαριασμών κάθε κλάδου της λογιστικής, θα περιορισθούμε στην εξέταση των σχεδίων που έχουν σχέση με εκείνα που εφαρμόζονται στην Ελλάδα. Έτσι: Ως προς το σύστημα εθνικών λογαριασμών, θα εξετάσουμε το σύστημα που επεξεργάστηκε και υιοθέτησε ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας από τη μια και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών από την άλλη και που εφαρμόστηκε και στην πατρίδα μας. Θα προχωρήσουμε όμως και στη σύντομη ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού συστήματος των ολοκληρωμένων οικονομικών λογαριασμών (*Système européen des comptes économiques intégrés*), που στηρίζεται σε ανάλογη πρόσφατη μελέτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, που αποτελεί την τελευταία λέξη του επιστημονικού κλάδου της Εθνικής Λογιστικής και που εφαρμόζεται ήδη κατά μεγάλο μέρος στη Γαλλία. Ως προς το σύστημα των λογαριασμών του δημοσίου, θα εκθέσουμε το σύστημα λογαριασμών που προτείνει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και θα αναφέρουμε στοιχεία του ελληνικού δημοσίου λογιστικού σχεδίου. Επειδή όμως το τελευταίο είναι υποτυπώδες και δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για τη διαπίστωση σχέσεων με τα συστήματα των δύο άλλων λογιστικών κλά-

δων, θα εκθέσουμε με συντομία το γαλλικό σύστημα λογαριασμών του δημοσίου, με την ελπίδα ότι αυτό θα αποτελέσει κάποτε πρότυπο για ένα καινούργιο ελληνικό σύστημα λογαριασμών του δημοσίου. Τέλος, ως προς το σύστημα λογαριασμών των ιδιωτικών επιχειρήσεων, θα αναπτύξουμε με συντομία το ελληνικό σχέδιο που πρόσφατα καθιερώθηκε στη χώρα μας, που στηρίζεται κυρίως στο γαλλικό και που έχει εναρμονισθεί με τη σχετική οδηγία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Ενεργώντας κατά τον τρόπο αυτό, ελπίζουμε να καταλήξουμε σε χρήσιμα πορίσματα, που θα εκθέσουμε στην τελευταία παράγραφο.

Πριν προχωρήσουμε στη μελέτη των λογιστικών σχεδίων, που έχουν εκπονηθεί ως τώρα και που αναφέρονται στους τρεις βασικούς κλάδους της λογιστικής, χρήσιμο είναι να διευκρινίσουμε τι είναι λογιστικό σχέδιο και τι είναι σχέδιο ή σύστημα λογαριασμών.

Λέγοντας «λογιστικό σχέδιο» (accounting plan - plan comptable - Kontenrahmen) εννοούμε το σχέδιο, σύμφωνα με το οποίο οργανώνεται ορθολογικά η λογιστική υπηρεσία ενός ιδιωτικού ή δημόσιου οικονομικού οργανισμού, ή του δημοσίου ή ολόκληρης της οικονομίας μιας χώρας. Στην περίπτωση ιδιωτικών επιχειρήσεων ή δημοσίων οργανισμών που λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου το σχετικό λογιστικό σχέδιο χαρακτηρίζεται συνήθως ως Γενικό Λογιστικό Σχέδιο, για λόγους όμως που εκθέσαμε στην πιο πάνω υποσημείωση θα προτιμήσουμε εδώ να το τιτλοφορήσουμε Ιδιωτικό Λογιστικό Σχέδιο ή να το ονομάσουμε Γενικό Λογιστικό Σχέδιο των Ιδιωτικών Επιχειρήσεων. Στην περίπτωση του δημοσίου και των οργανισμών δημοσίου δικαίου, το σχετικό σχέδιο ονομάζεται δημόσιο λογιστικό σχέδιο. Τέλος, στην περίπτωση ολόκληρης της οικονομίας μιας χώρας, το σχέδιο θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως εθνικό λογιστικό σχέδιο.

Λέγοντας «σχέδιο λογαριασμών» εννοούμε ένα σχέδιο, κατά το οποίο οι λογαριασμοί, που θεωρούνται απαραίτητοι για την εύρυθμη λειτουργία του λογιστηρίου, κατονομάζονται και κατατάσσονται σε κατηγορίες ή κλάσεις με βάση ορισμένα κριτήρια, υποδιαιρούνται σε δευτεροβάθμιους και άλλους λογαριασμούς, συνδέονται μεταξύ τους κατά τρόπο σαφώς προκαθορισμένο και μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν ένα σύστημα.

Όπως είναι φανερό, η έννοια του λογιστικού σχεδίου είναι ευρύτερη από την έννοια του σχεδίου λογαριασμών. Κάθε λογιστικό σχέδιο περιλαμβάνει ένα σχέδιο λογαριασμών, περιέχει όμως και άλλα στοιχεία, που συνάγονται από τους σκοπούς του σχεδίου, όπως αυτοί εκτίθενται στην επόμενη παράγραφο.

II. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Γενικές παρατηρήσεις

α. Σκοποί του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου

Το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο¹ που εφαρμόζεται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις (αλλά και στους δημόσιους οργανισμούς που λειτουργούν με τη μορφή του νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου) (για λόγους συντομίας θα χαρακτηρίζεται εδώ απλώς ως Γενικό Λογιστικό Σχέδιο —Γ.Λ.Σ.—) επιδιώκει πολλούς σκοπούς. Υπενθυμίζουμε ότι με το Γ.Λ.Σ. προσδιορίζονται συνήθως:

—Η λογιστική μέθοδος που θα εφαρμοσθεί. Συνήθως τα Γ.Λ.Σ. προβλέπουν την εφαρμογή της διγραφικής μεθόδου. Μόνο το ελβετικό σχέδιο, που εκπονήθηκε από τον καθηγητή K. Käfer, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από επιχειρήσεις που εφαρμόζουν την απλογραφική μέθοδο.

—Το λογιστικό σύστημα που θα εφαρμοστεί.

—Το σχέδιο λογαριασμών που θα υιοθετηθεί, ειδικότερα οι λογαριασμοί που θα χρησιμοποιηθούν από τη λογιστική υπηρεσία των επιχειρήσεων, οι τίτλοι των λογαριασμών αυτών, οι ομάδες στις οποίες οι λογαριασμοί θα καταταχθούν, οι κανόνες βάσει των οποίων θα λειτουργούν και η σχέση που θα υπάρχει μεταξύ των λογαριασμών.

—Τα λογιστικά βιβλία που θα χρησιμοποιηθούν, όπως και τα έντυπα και δικαιολογητικά, που είναι αναγκαία για την ορθολογική οργάνωση του λογιστηρίου.

—Ο τρόπος αποτιμήσεως και αποσβέσεως των παγίων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.

—Η μέθοδος εξερέσεως και εξακριβώσεως του κόστους παραγωγής.

—Ο τρόπος και ο χρόνος ασκήσεως ελέγχου για τη διασφάλιση της ορθότητας και της ακρίβειας των λογιστικών εγγραφών και για την πρόληψη καταχρήσεων από την πλευρά των προσώπων που ασκούν τη διοίκηση της επιχείρησης και των στελεχών και λογιστών της.

1. Πρβλ. Μ. Ν. Τσιμάρα: Αρχαί Γενικής Λογιστικής, έκδοση Β', Αθήναι 1958, σ. 277 επ., Δ. Α. Παπαδημητρίου: Σύγχρονος Γενική Λογιστική, τόμ. II, Αθήναι 1967, σ. 908 επ., Ι. Τ. Χρυσόκρη: Αρχαί Γενικής Λογιστικής, τόμ. Β', Αθήναι 1968, σ. 168 επ., Ι. Π. Λιάκη και Ι. Κ. Λιαμπότη: Στοιχεία Αρχών Γενικής Λογιστικής, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 520 επ., Α. Ν. Δαμασκηρίδη: Αρχαί Γενικής Λογιστικής, έκδοσις Γ', ανατύπωση, Θεσσαλονίκη 1979, σ. 149 επ.

—Η μέθοδος του κλεισίματος των βιβλίων και συντάξεως του Ισολογισμού και του λογαριασμού Αποτελεσμάτων Χρήσεως.

Όπως θα δούμε στην επόμενη παράγραφο 2, το ελληνικό Γ.Λ.Σ. επιδιώκει και άλλους σκοπούς, που θα αναφέρουμε εκεί.

β. Χρησιμότητα του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου για την επιχείρηση που το εφαρμόζει, για τη δημοσία διοίκηση και για τους τρίτους

α. Από την άποψη της επιχειρήσεως που το εφαρμόζει, το Γ.Λ.Σ. παρουσιάζει τα εξής αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα:

—Το Γ.Λ.Σ. συμβάλλει στην ορθολογική οργάνωση της λογιστικής υπηρεσίας της επιχειρήσεως· ειδικότερα συντελεί στην απλοποίηση και τυποποίηση των λογιστικών εγγραφών, στην εξειδίκευση του προσωπικού του λογιστηρίου και στην ουσιώδη αύξηση της παραγωγικότητάς του.

—Το Γ.Λ.Σ. συντελεί στην υιοθέτηση ομοιόμορφης διαδικασίας εξευρέσεως και εξακριβώσεως του κόστους των προϊόντων που παράγει η επιχείρηση και επιτρέπει τη σύγκριση του κόστους παραγωγής, που διαμορφώνεται κάθε χρόνο, με το κόστος που είχε διαμορφωθεί στα προηγούμενα χρόνια.

—Το Γ.Λ.Σ. διευκολύνει την ομοιόμορφη εμφάνιση των Ισολογισμών και των λογαριασμών Αποτελεσμάτων Χρήσεως και παρέχει τη δυνατότητα συγκρίσεώς τους, τόσο με εκείνους που διαμορφώθηκαν στις προηγούμενες χρήσεις, όσο και με εκείνους που δημοσιεύθηκαν από άλλες επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου παραγωγής. Η σύγκριση αυτή οδηγεί σε συμπεράσματα πολύτιμα για τη διοίκηση κάθε επιχειρήσεως.

—Τέλος, το Γ.Λ.Σ., χάρη στην τυποποίηση των εγγραφών, διευκολύνει τη συγκέντρωση στατιστικών πληροφοριών και στοιχείων, που βοηθούν τη διοίκηση της επιχειρήσεως στην άσκηση ορθολογικής επιχειρηματικής πολιτικής.

β. Το λογιστικό σχέδιο είναι χρήσιμο, όχι μόνο για την επιχείρηση που το εφαρμόζει, αλλά και για τη δημόσια διοίκηση, ακόμη και για τους τρίτους.

—Χάρη στην ομοιομορφία της διαδικασίας εξευρέσεως και εξακριβώσεως του κόστους των προϊόντων κάθε επιχειρήσεως, οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες μπορούν να ασκήσουν την κατάλληλη αγορανομική πολιτική, δασμολογική πολιτική και πολιτική επιδοτήσεως των εξαγωγέων εγχώριων προϊόντων και των εισαγωγέων αλλοδαπών προϊόντων. Επίσης διευκολύνεται ο έλεγχος που ασκούν οι εφοριακοί υπάλληλοι, περιορίζεται η τάση πολλών επιχειρηματιών να συσκοτίζουν τα πραγματικά γεγονότα και περιστέλλεται η φοροδιαφυγή.

—Χάρη στην ομοιομορφία του τρόπου συντάξεως των Ισολογισμών και των λογαριασμών Αποτελεσμάτων Χρήσεως, η αρμόδια δημόσια υπηρεσία μπορεί εύκολα να αντλήσει στοιχεία που θα τη βοηθήσουν να υπολογίσει με σχετική ακρίβεια την εθνική παραγωγή, το εθνικό εισόδημα και άλλα οικονομικά μεγέθη που περιέχονται στους εθνικούς λογαριασμούς.

—Τέλος, χάρη στην ομοιομορφία του τρόπου συντάξεως των Ισολογισμών και των λογαριασμών Αποτελεσμάτων Χρήσεως, παρέχεται στους τρίτους η δυνατότητα να διαπιστώσουν τη σταθερότητα των επιχειρήσεων και την ικανότητά τους να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Η δυνατότητα αυτή ενδιαφέρει κυρίως τους πιστωτές και ειδικότερα τις τράπεζες, προκειμένου να ρυθμίσουν το ύψος των ποσών που θα δανείσουν στις επιχειρήσεις· επίσης ενδιαφέρει, για ευνόητους λόγους, τους μετόχους των επιχειρήσεων και εκείνους που επιθυμούν να γίνουν μέτοχοί τους².

γ. Κατηγορίες λογιστικών σχεδίων των ιδιωτικών επιχειρήσεων

Τα Λ.Σ. διακρίνονται σε κατηγορίες. Έτσι:

—Ανάλογα με την έκταση της εφαρμογής τους, τα Λ.Σ. διακρίνονται σε γενικά και σε ειδικά. Γενικά Λ.Σ. είναι εκείνα τα οποία ισχύουν για τις επιχειρήσεις που ανήκουν σ' όλους τους κλάδους παραγωγής (γενικά για όλες τις εμπορικές και τις βιομηχανικές επιχειρήσεις). Ειδικά Λ.Σ. είναι εκείνα που ισχύουν για τις επιχειρήσεις ορισμένων κλάδων και που εξυπηρετούν τις ειδικότερες ανάγκες τους (π.χ. τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρίες κ.ά.). Πρέπει να προστεθεί ότι κάθε ειδικό Λ.Σ. πρέπει να εναρμονίζεται με το γενικό Λ.Σ., για να πραγματοποιείται η ομοιομορφία που επιδιώκεται από το τελευταίο.

—Ανάλογα με τη νομική μορφή τους, τα Λ.Σ. διακρίνονται σε νομοθετημένα και μη νομοθετημένα. Τα πρώτα καταρτίζονται από κρατικές υπηρεσίες ή μικτές επιτροπές (στις οποίες μετέχουν ιδιώτες και δημόσιοι λειτουργοί) με πρωτοβουλία του δημοσίου και εγκρίνονται από τα νομοθετικά σώματα ή από δημόσιες αρχές, ύστερα από εξουσιοδότηση των νομοθετικών αυτών σωμάτων. Νομοθετημένα Λ.Σ. είναι το γαλλικό, το αυστριακό, το γερμανικό και τα σχέδια των χωρών του ανατολικού συνασπισμού. Τα μη νομοθετημένα Λ.Σ. συντάσσονται από οργανισμούς ιδιωτικού δικαίου, όπως είναι οι επαγγελματικές οργανώσεις. Τέτοια είναι το ελβετικό και το αμερικανικό σχέδιο.

2. Πρβλ. Τσιμόρα, ό.π., σ. 284 επ., Λιάκη και Λιαμπότη, ό.π., σ. 520, Δαμασκηνίδη, ό.π., σ. 151-2.

—Ανάλογα με την υποχρέωση των επιχειρήσεων ή το δικαίωμά τους να εφαρμόσουν ή να μη εφαρμόσουν τα Λ.Σ., τα σχέδια αυτά διακρίνονται σε υποχρεωτικά, προαιρετικά και μικτά. Προαιρετικά είναι το σχέδιο των Ηνωμ. Πολιτειών. Υποχρεωτικά είναι το γερμανικό και τα σχέδια των χωρών του ανατολικού συνασπισμού. Μικτό είναι το γαλλικό, με την έννοια ότι είναι υποχρεωτικό για τους δημόσιους οργανισμούς (που λειτουργούν με τη μορφή των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου) και για τους μικτούς οργανισμούς (στο κεφάλαιο των οποίων μετέχουν τόσο το δημόσιο όσο και οι ιδιώτες), προαιρετικό όμως για όλες τις άλλες επιχειρήσεις.

δ. Τα λογιστικά σχέδια στις διάφορες χώρες

Λογιστικά σχέδια εκπονήθηκαν και εφαρμόστηκαν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Τα παλαιότερα είναι το γερμανικό και το σουηδικό, που χρονολογούνται από το 1937. Αρτιότερο όμως και πιο συγχρονισμένο είναι το γαλλικό Γ.Λ.Σ., από το οποίο επηρεάστηκαν και άλλα, μεταξύ των οποίων και το ελληνικό. Εκτός των χωρών της Ευρώπης, η Αυστραλία εφαρμόζει από το 1950 άρθρο Γ.Λ.Σ., που διατυπώθηκε από το Australian Institute of Management. Πρέπει να προστεθεί ότι στη Σοβιετική Ένωση εκπονήθηκε το 1928 το ενιαίο εθνικό λογιστικό σχέδιο, που εφαρμόζεται ήδη υποχρεωτικά σ' όλες τις εκμεταλλεύσεις της χώρας αυτής και, με μικρές παραλλαγές, σε όλες τις εκμεταλλεύσεις των χωρών του ανατολικού συνασπισμού. Ήδη η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μελετά το θέμα της συντάξεως ενιαίου λογιστικού σχεδίου που θα ισχύει στις 10 χώρες μέλη της. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η 4η κατευθυντήρια οδηγία της (directive) (που αναφέρεται στον τρόπο καταρτίσεως και εμφανίσεως των λογιστικών καταστάσεων των εταιριών κεφαλαίου και σε άλλα θέματα) μπορεί να θεωρηθεί ως η πρώτη διεθνής εκδήλωση της ανάγκης τυποποίησης της ιδιωτικής λογιστικής. Παράλληλα, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως ασχολείται με το θέμα της υιοθετήσεως και εφαρμογής ενιαίων λογιστικών αρχών στις χώρες-μέλη της.

2. Το ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο

α. Γένεση και χαρακτηριστικά γνωρίσματά του

Το θέμα της θεσπίσεως λογιστικού σχεδίου άρχισε να συζητείται στην Ελλάδα πριν από 30 περίπου χρόνια. Ύστερα από πολλή μελέτη του θέματος από επιτροπές, που αποτελούνταν από ειδικούς επιστήμονες και εκπροσώπους της διοικήσεως, συντάχθηκε υπόδειγμα γενικού λογιστικού σχε-

δίου και με τα άρθρα 47, 48 και 49 του Νόμου 1041/1980 καθιερώθηκε ο σχετικός θεσμός, ενώ με το Προεδρικό Διάταγμα αριθ. 1123/1980 καθορίστηκε το περιεχόμενό του.

Το ελληνικό γενικό λογιστικό σχέδιο (ελλ. Γ.Λ.Σ.) στηρίζεται κυρίως στο γαλλικό. Πραγματικά, τόσο στο ένα όσο και στο άλλο, οι λογαριασμοί της γενικής λογιστικής λειτουργούν ανεξάρτητα από τους λογαριασμούς της αναλυτικής, οι λογαριασμοί τάξεως είναι επίσης ανεξάρτητοι από όλους τους άλλους, τα έσοδα και τα έξοδα καταχωρίζονται κατ' είδος στους σχετικούς λογαριασμούς, ο λογαριασμός της Γενικής Εκμεταλλεύσεως διαμορφώνεται αφού μεταφερθούν σ' αυτόν τα αρχικά αποθέματα, η αξία των αγορών που έγιναν, τα τελικά αποθέματα και τα οργανικά και δεδουλευμένα έξοδα, όπως και τα οργανικά έσοδα που αναφέρονται στη σχετική χρήση. Μάλιστα το ελλ. Γ.Λ.Σ. πλεονεκτεί σε σχέση με το γαλλικό, γιατί παρέχει τη δυνατότητα συλλειτουργίας των λογαριασμών της γενικής και της αναλυτικής λογιστικής χωρίς να βλέπτονται οι γενικές αρχές της πρώτης, επίσης γιατί διευκολύνει την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των επιχειρήσεων που έχουν υποκαταστήματα, και για άλλους λόγους.

Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι το ελλ. Γ.Λ.Σ. είναι εναρμονισμένο με τις διατάξεις της 4ης οδηγίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και με τις διατάξεις της προτάσεως για το τελικό κείμενο της 7ης οδηγίας της.

Το ελλ. Γ.Λ.Σ. εφαρμόζεται, όπως προβλέπεται από το νόμο, προαιρετικά, από 1-1-1982. Σ' όσες όμως επιχειρήσεις το εφαρμόζουν, παρέχονται ευεργετήματα οικονομικής και διοικητικής φύσεως. Ειδικά σ' ορισμένες εταιρίες, που προβλέπονται από την 4η οδηγία της Ε.Ο.Κ., θα εφαρμοσθούν υποχρεωτικά οι διατάξεις που αναφέρονται στην κατάρτιση και δημοσίευση ορισμένων οικονομικών καταστάσεων.

β. Το σχέδιο λογαριασμών του ελλ. Γ.Λ.Σ.

Σύμφωνα με το σχέδιο λογαριασμών του ελλ. Γ.Λ.Σ., οι λογαριασμοί κατανέμονται σε 10 ομάδες, για την αρίθμηση των οποίων χρησιμοποιούνται οι αριθμοί 1-9 και 0. Οι ομάδες 1-8 περιλαμβάνουν τους λογαριασμούς της γενικής λογιστικής, η ομάδα 9 αναφέρεται στους λογαριασμούς της αναλυτικής λογιστικής και η ομάδα 0 στους λογαριασμούς τάξεως.

Από τις ομάδες των λογαριασμών της γενικής λογιστικής, οι ομάδες 1-5 περιλαμβάνουν τους λογαριασμούς ισολογισμού (οι τρεις πρώτες αναφέρονται στους λογαριασμούς ενεργητικού και οι δύο άλλοι στους λογαριασμούς παθητικού), οι ομάδες 6-7 αναφέρονται στους λογαριασμούς εκμεταλλεύσεως και η ομάδα 8 στους λογαριασμούς αποτελεσμάτων.

Η κωδικοποίηση των λογαριασμών γίνεται με το δεκαδικό σύστημα. Έτσι, οι πρωτοβάθμιοι λογαριασμοί φέρουν τον αριθμό της ομάδας, που ακολουθείται από τον αύξοντα αριθμό του λογαριασμού (από 0-9), οι δευτεροβάθμιοι φέρουν τον αριθμό του πρωτοβάθμιου, που ακολουθείται από το δικό τους αύξοντα αριθμό λογαριασμού (από 00-99). Π.χ. ο κωδικός αριθμός του δευτεροβάθμιου λογαριασμού «Έξοδα δημοσιεύσεων» είναι 64.09, που σημαίνει ότι ο λογαριασμός αυτός υπάγεται στην ομάδα 6 (Οργανικά έξοδα κατ' είδος) και ειδικότερα αποτελεί υποδιαίρεση του πρωτοβάθμιου λογαριασμού 64 (Διάφορα έξοδα), στα πλαίσια του οποίου φέρει τον αύξοντα αριθμό 09.

Η 1η ομάδα του ελλ. Γ.Λ.Σ. έχει ως τίτλο **Π α γ ι ο ε ν ε ρ γ η τ ι κ ό**. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει όλους τους λογαριασμούς που αναφέρονται στα πάγια περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης. Τέτοιοι λογαριασμοί είναι οι εξής: Εδαφικές εκτάσεις (10), Κτίρια και Τεχνικά έργα (11), Μηχανήματα, τεχνικές εγκαταστάσεις και λοιπός μηχανολογικός εξοπλισμός (12), Μεταφορικά μέσα (13), Έπιπλα και λοιπός εξοπλισμός (14), Συμμετοχές (στο κεφάλαιο άλλων επιχειρήσεων) και λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις (18) κ.ά.

Η 2η ομάδα τιτλοφορείται **Α πο θ έ μ α τ α** και περιλαμβάνει λογαριασμούς σχετικούς με τα αποθέματα εμπορευμάτων και άλλων υλικών, που βρίσκονται στις αποθήκες της επιχείρησης. Τέτοιοι λογαριασμοί είναι οι ακόλουθοι: Εμπορεύματα (20), Παραγωγή σε εξέλιξη (προϊόντα κ.λ.π. στο στάδιο της κατεργασίας) (23). Πρώτες και βοηθητικές ύλες, υλικά συσκευασίας (24) κ.ά.

Η 3η ομάδα φέρει τον τίτλο **Α π α ι τ ή σ ε ι ς κ α ι δ ι α θ έ σ ι μ α** και υποδιαίρεται σε λογαριασμούς που έχουν σχέση με τις βραχυπρόθεσμες αξιώσεις της επιχείρησης σε βάρος τρίτων και τα χρηματικά κεφάλαια που η επιχείρηση διαθέτει για την αντιμετώπιση κάθε είδους υποχρεώσεών της. Χαρακτηριστικοί λογαριασμοί της ομάδας είναι οι εξής: Πελάτες (30), Γραμμάτια Εισπρακτέα (31), Χρεώγραφα (34), Χρηματικά διαθέσιμα (38) (ο τελευταίος αυτός λογαριασμός αναφέρεται κυρίως στα διαθέσιμα που κάθε επιχείρηση έχει στο ταμείο της και στι τράπεζες με τη μορφή των καταθέσεων όψεω;).

Υπενθυμίζουμε ότι οι πιο πάνω λογαριασμοί των ομάδων 1, 2 και 3 είναι λογαριασμοί ενεργητικού.

Η 4η ομάδα εμφανίζεται με τον τίτλο **Κ α θ α ρ ή θ έ σ η**, **Π ρ ο β λ έ ψ ε ι ς**, **Μ α κ ρ ο π ρ ό θ ε σ μ ε ς υ π ο χ ρ ε ώ σ ε ι ς** και περιλαμβάνει λογαριασμούς που αναφέρονται στο ίδιο κεφάλαιο της επιχείρησης και στις μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις της, ειδικότερα τους λογαριασμούς: Κε-

φάλαιο (40), Αποθεματικά (41), Προβλέψεις (44), Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (45) κ.ά.

Η 5η ομάδα, της οποίας ο τίτλος Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις δεν έχει ανάγκη επεξηγήσεως, αναφέρεται κυρίως στους λογαριασμούς Προμηθευτές (50), Γραμμάτια Πληρωτέα (51), Τράπεζες, λογαριασμοί βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων (52), Πιστωτές διάφοροι (53) κ.ά.

Υπενθυμίζεται ότι οι λογαριασμοί της 4ης και 5ης ομάδας είναι λογαριασμοί Παθητικού. Υπενθυμίζεται επίσης ότι οι λογαριασμοί όλων των ομάδων, που εξετάσαμε ως τώρα, χαρακτηρίζονται ως λογαριασμοί ισολογισμού, γιατί περιλαμβάνονται σε κάθε ισολογισμό. Αντίθετα οι των δύο επομένων ομάδων, που χαρακτηρίζονται ως λογαριασμοί εκμεταλλεύσεως, δεν περιλαμβάνονται στον ισολογισμό, γιατί τα υπόλοιπά τους μεταφέρονται, σύμφωνα με το ελλ. Γ.Λ.Σ., στους λογαριασμούς αποτελεσμάτων, που συνιστούν την 8η ομάδα, όπως θα δούμε αμέσως πιο κάτω. Έτσι:

Η 6η ομάδα που τιτλοφορείται Οργανικά Έξοδα κατ' είδος, συγκεντρώνει τους λογαριασμούς: Αμοιβές και έξοδα προσωπικού (60), Αμοιβές και έξοδα τρίτων (61), Φόροι-Τέλη (63), Τόκοι και συναφή έξοδα (65), Αποσβέσεις παγίων στοιχείων (66) κ.ά. Τα έξοδα χαρακτηρίζονται ως οργανικά όταν αναφέρονται στο σκοπό που επιδιώκει η επιχείρηση και όταν πραγματοποιούνται για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Τα ανόργανα έξοδα γίνονται για κάθε άλλη αιτία (τέτοια έξοδα είναι π.χ. η αγορά ενός λαχείου, η δωρεά σε φιланθρωπικό σωματείο).

Η 7η ομάδα ονομάζεται Οργανικά Έσοδα κατ' είδος και υποδιαιρείται στους λογαριασμούς: Πωλήσεις εμπορευμάτων (70) (αποτελεί το βασικό λογαριασμό εσόδων κάθε εμπορικής επιχειρήσεως), Πωλήσεις προϊόντων ετοίμων και ημιτελών (71) (αποτελεί το βασικό λογαριασμό εσόδων κάθε βιομηχανικής και βιοτεχνικής επιχειρήσεως), Πωλήσεις λοιπών αποθεμάτων και άχρηστου υλικού (72), Πωλήσεις υπηρεσιών (έσοδα από παροχή υπηρεσιών) (73) (αποτελεί το βασικό λογαριασμό εσόδων κάθε επιχειρήσεως, σκοπός της οποίας είναι η παροχή υπηρεσιών, π.χ. τουριστικών γραφείων, ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, ιδιωτικών κλινικών) κ.ά. Οργανικά έσοδα είναι εκείνα που πραγματοποιεί η επιχείρηση, εκπληρώνοντας το σκοπό για τον οποίο ιδρύθηκε (π.χ. έσοδα από την πώληση των προϊόντων που παράγει). Ανόργανα έσοδα είναι εκείνα που προέρχονται από πηγή άσχετη με το σκοπό αυτό (π.χ. τα κέρδη από λαχείο). Όπως θα δούμε αμέσως πιο κάτω, τα οργανικά έσοδα και έξοδα μεταφέρονται στο λογαριασμό Γενική Εκμετάλλευση (80), ενώ τα ανόργανα έσοδα και έξοδα εταφέρονται στο λογαριασμό Έκτακτα και Ανόργανα Αποτελέσματα (81).

Η επόμενη 8 η ομάδα περιλαμβάνει τους Λογαριασμούς Αποτελεσμάτων, και ως τέτοιοι θεωρούνται βασικά οι λογαριασμοί: Γενική Εκμετάλλευση (80), Έκτακτα και Ανόργανα Αποτελέσματα (81), Αποτελέσματα Χρήσεως (86), Αποτελέσματα προς Διάθεση (88).

Στο λογαριασμό «Γενική Εκμετάλλευση» μεταφέρεται η αξία των εμπορευμάτων (και διαφόρων άλλων αποθεμάτων) που υπήρχαν στην αποθήκη όταν άρχισε η χρήση, η αξία των εμπορευμάτων κ.ά. που αγοράστηκαν στη διάρκεια της χρήσης και τα λοιπά οργανικά έξοδα με τα οποία επιβαρύνθηκε η εκμετάλλευση. Η μεταφορά αυτή γίνεται με τη χρέωση του λογαριασμού «Γενική Εκμετάλλευση» και την πίστωση των αντίστοιχων λογαριασμών των ομάδων 2 και 6.

Παράλληλα, στον ίδιο λογαριασμό «Γενική Εκμετάλλευση» μεταφέρονται οι εισπράξεις από την πώληση των εμπορευμάτων κ.ά., τα λοιπά οργανικά έσοδα και η αξία των εμπορευμάτων που βρίσκονται ακόμα στην αποθήκη στο τέλος της χρήσης. Η μεταφορά γίνεται με την πίστωση του λογαριασμού αυτού και με τη χρέωση των αντίστοιχων λογαριασμών των ομάδων 2 και 7. Έστερα από τις εγγραφές αυτές ο λογαριασμός «Γενική Εκμετάλλευση» διαμορφώνεται ως εξής:

X	Γενική Εκμετάλλευση (80)	II
Αρχικά αποθέματα	(2)	XX
Αγορές	(2)	XXXX
Οργανικά έξοδα	(6)	XXX
Υπόλοιπο πιστωτικό		XXX
(μεταφέρεται στο λογαριασμό «Αποτελέσματα Χρήσεως»)		Τελικά αποθέματα (2)
		XXX
	XXXX	XXXX

Τελικά ο λογαριασμός Γενική Εκμετάλλευση θα παρουσιάζει πιστωτικό υπόλοιπο (που σημαίνει ότι στο τέλος του έτους η εκμετάλλευση άφησε θετικό αποτέλεσμα, δηλαδή κέρδος) ή θα παρουσιάζει χρεωστικό υπόλοιπο (που σημαίνει αρνητικό αποτέλεσμα, δηλαδή ζημία) (στο πιο πάνω υποθετικό παράδειγμά μας το συνολικό ποσό του σκέλους της π.σ.ώσεως είναι μεγαλύτερο από το συνολικό ποσό του σκέλους της χρεώσεως, δηλαδή το υπόλοιπο είναι πιστωτικό).

Με τη μέθοδο που σημειώθηκε πιο πάνω, το υπόλοιπο (πιστωτικό ή χρεωστικό) του λογαριασμού «Γενική Εκμετάλλευση» θα μεταφερθεί στο λογαριασμό «Αποτελέσματα Χρήσεως» (86). Με την ίδια μέθοδο τα υπό-

λοιπα των λογαριασμών «Έκτακτα και Ανόργανα Αποτελέσματα» (81) και μερικών άλλων που θεωρήσαμε περιττό να επισημάνουμε, θα μεταφερθούν στον ίδιο λογαριασμό «Αποτελέσματα Χρήσεως» (86). Έτσι ο λογαριασμός αυτός θα ωφεληθεί ή θα επιβαρυνθεί με το πιστωτικό ή το χρεωστικό υπόλοιπο του λογαριασμού «Γενική Εκμετάλλευση», επιπλέον με τα ανόργανα έσοδα και έξοδα, αλλά και με τα άλλα έκτακτα αποτελέσματα, που πραγματοποιήθηκαν, όχι στα πλαίσια της εκμεταλλεύσεως αλλά στα γενικότερα πλαίσια της επιχειρήσεως, και θα φανερώνει το αποτέλεσμα της εν γένει επιχειρηματικής δραστηριότητας της τελευταίας. Ύστερα από τις εγγραφές αυτές ο λογαριασμός «Αποτελέσματα Χρήσεως» (86) θα έχει την εξής μορφή (υποθυμίζεται ότι στο παράδειγμά μας το υπόλοιπο του λογαριασμού «Γενική Εκμετάλλευση» ήταν πιστωτικό).

X			Αποτελέσματα Χρήσεως (86)		Π	
Έκτακτα και ανό- ργανα έξοδα	(81)	XX	Πιστωτικό υπό- λοιπο Γενικής Εκμεταλλεύσεως		XXX	
Υπόλοιπο πιστωτικό (μεταφέρεται στο λογα- ριασμό «Αποτελέσματα προς Διάθεση»)		XXX	Έκτακτα και ανόρ- γανα έσοδα	(81)	XX	
		XXX			XXX	
		=====			=====	

Το πιστωτικό υπόλοιπο του λογαριασμού αυτού δείχνει ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα στην πιο πάνω περίπτωση είχε θετικά αποτελέσματα (κέρδη). Αν το υπόλοιπο ήταν χρεωστικό, αυτό θα σήμαινε ότι η επιχείρηση ζημιώθηκε.

Με τη γνωστή μέθοδο, το πιστωτικό αυτό υπόλοιπο θα μεταφερθεί στο λογαριασμό «Αποτελέσματα προς διάθεση» (88), ο οποίος θα εμφανισθεί στον Ισολογισμό της 31ης Δεκεμβρίου και θα δείχνει τα καθαρά κέρδη που δικαιούνται να εισπράξουν ο επιχειρηματίας ή οι συνεταιρεί ή οι μέτοχοι από το Ταμείο της επιχειρήσεως.

Στην 8η ομάδα περιλαμβάνεται και ο λογαριασμός «Ισολογισμός» (89) που χρησιμοποιείται μόνο στο τέλος του έτους· ειδικότερα χρεώνεται με πίστωση των λογαριασμών ενεργητικού (ομάδων 1-3) και πιστώνεται με χρέωση των λογαριασμών παθητικού (ομάδων 4-5). Αποστολή του είναι να προκαλέσει την εξίσωση όλων των λογαριασμών ισολογισμού και το κλείσιμο των λογιστικών βιβλίων.

Εκτός από τις ομάδες λογαριασμών που εκθέσαμε ως τώρα, το ελλ. Γ.Λ.Σ. προβλέπει και τη λειτουργία δύο ακόμη ομάδων: της ομάδας 9 με τίτλο «Αναλυτική λογιστική εκμεταλλεύσεως» και της ομάδας 0 που περιλαμβάνει τους Λογαριασμούς Τάξεως. Με αυτούς δε θα ασχοληθούμε εδώ, για να μη επιβαρύνουμε το κείμενο με λεπτομέρειες που δε βοηθούν στην έκθεση και στην κατανόηση του θέματος της μελέτης αυτής.

γ. Βασικές αρχές και άλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ελλ. Γ.Λ.Σ.

Βασικές αρχές του ελλ. Γ.Λ.Σ. είναι οι αρχές της αυτονομίας, της κατ' είδος συγκεντρώσεως των αποθεμάτων, των εσόδων και των εξόδων και της κατάρτισεως του λογαριασμού «Γενική εκμετάλλευση» με λογιστικές εγγραφές. Ειδικότερα:

Κατά την αρχή της αυτονομίας, η αναλυτική λογιστική λειτουργεί ανεξάρτητα από τη γενική, έτσι ώστε η μία να μη επηρεάζει την άλλη. Οι λογαριασμοί της αναλυτικής λογιστικής, που περιέχονται στην ομάδα 9, συνδέονται ο ένας με τον άλλο και συλλειτουργούν αποκλειστικά στα πλαίσια της ομάδας αυτής.

Κατά την αρχή της κατ' είδος συγκεντρώσεως των αποθεμάτων, των εξόδων και των εσόδων, τα σχετικά κονδύλια καταχωρίζονται σε λογαριασμούς που λειτουργούν με κριτήριο το είδος και όχι τον προορισμό των αποθεμάτων, των εξόδων και των εσόδων.

Κατά την αρχή της κατάρτισεως του λογαριασμού «Γενική Εκμετάλλευση» με λογιστικές εγγραφές, στο λογαριασμό αυτό, όπως είδαμε πιο πάνω, μεταφέρονται με λογιστικές εγγραφές η αξία των αρχικών και των τελικών αποθεμάτων, τα οργανικά έξοδα, τα έσοδα από πωλήσεις και τα άλλα οργανικά έσοδα. Έτσι ο λογαριασμός αυτός δεν επηρεάζεται από εγγραφές που γίνονται στους λογαριασμούς κατά προορισμό, δηλαδή στους λογαριασμούς της ομάδας 9 που, όπως είδαμε αμέσως πιο πάνω, συλλειτουργούν αποκλειστικά στα πλαίσια της ομάδας αυτής.

Εκτός από τις βασικές αρχές του ελλ. Γ.Λ.Σ. και τα άλλα θέματα που έχουν εκτεθεί στα δύο προηγούμενα εδάφια (α και β) της παραγράφου αυτής, οι σχετικές διατάξεις εισάγουν θεσμούς, που δοκιμάστηκαν στις πιο προηγμένες χώρες και που, αν εφαρμοστούν στην Ελλάδα, θα συμβάλουν στην καλύτερη οργάνωση και λειτουργία των ελληνικών επιχειρήσεων. Τέτοιοι θεσμοί είναι ο προγραμματισμός της δράσεως των επιχειρήσεων, η πρότυπη κοστολόγηση και ο προϋπολογιστικός έλεγχος. Δε θα επεκταθούμε όμως στην εξέτασή τους γιατί η μελέτη των θεσμών αυτών βρίσκεται έξω από τα πλαίσια της εργασίας αυτής.

III. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

1. Γενικές παρατηρήσεις

α. Χρησιμότητα του Δημοσίου Λογιστικού Σχεδίου

Η χρησιμότητα του Δημοσίου Λογιστικού Σχεδίου (ή του σχεδίου Δημοσίου Λογιστικού, όπως είναι γνωστό στην πράξη) είναι ανάλογη με τη χρησιμότητα του λογιστικού σχεδίου του ιδιωτικού τομέα, όπως την εκθέσαμε στο εδάφιο β της παραγρ. 1 του κεφαλαίου II. Ειδικά ως προς τον προσδιορισμό της καταλληλότερης μεθόδου εξευρέσεως και εξακριβώσεως του κόστους παραγωγής, υπενθυμίζεται ότι στην περίπτωση του Δημοσίου η παραγωγή αναφέρεται όχι σε υλικά, αλλά σε άυλα κυρίως αγαθά, δηλαδή σε υπηρεσίες. Υπενθυμίζεται επίσης ότι το κόστος των παραγομένων από το Δημόσιο αγαθών δεν έχει την ίδια σημασία που έχει το κόστος των αγαθών που παράγονται από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Πραγματικά, το Δημόσιο παράγει αγαθά, ακόμη και αν το κόστος τους είναι πολύ υψηλό, ακόμη και αν πρόκειται να τα διαθέσει σε τιμή χαμηλότερη από το κόστος ή και δωρεάν. Παρ' όλα αυτά, στην περίπτωση πολλών αγαθών είναι αναγκαία η εξακρίβωση του κόστους παραγωγής τους για να ασκηθεί ορθή τιμολογιακή πολιτική. Εξάλλου μια ορθολογικά οργανωμένη δημόσια διοίκηση, προκειμένου να αποφασίσει ποιών υπηρεσιών την προσφορά θα αυξήσει ή θα μειώσει και σε ποιο βαθμό, πρέπει να γνωρίζει με αρκετή ακρίβεια πώς συμπεριφέρεται το κόστος σε περίπτωση αυξήσεως ή μειώσεως της προσφοράς, αν δηλαδή το κόστος αυξάνεται, μειώνεται ή παραμένει σταθερό.

β. Είδη Δημοσίων Λογιστικών Σχεδίων

Τα λογιστικά σχέδια του Δημοσίου, ειδικότερα τα συστήματα λογαριασμών του Δημοσίου, ποικίλλουν από χώρα σε χώρα. Στις αναπτυγμένες χώρες το Δημόσιο εφαρμόζει σχεδόν πλήρες σύστημα λογαριασμών και η κυβέρνηση είναι σε θέση να παρακολουθεί με σχετική άνεση τις εισπράξεις και πληρωμές του Δημοσίου, ακόμη και τις μεταβολές που υφίσταται η περιουσία του. Όσο λιγότερο αναπτυγμένη είναι μια χώρα, τόσο λιγότερο ικανοποιητικό είναι το σύστημα που εφαρμόζεται σ' αυτή.

Στην επιθυμία τους να βοηθήσουν, ιδίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, να οργανώσουν ορθολογικά το λογιστήριο του Δημοσίου, αλλά και να συμβάλουν, όσο είναι δυνατό, στη διαμόρφωση ομοιόμορφου συστήματος λογαριασμών σ' όλες τις χώρες για να είναι δυνατή η σύγκριση των στοιχείων που περιέχονται σ' αυτούς, τα Ηνωμένα Έθνη εκπόνησαν και δημοσίευσαν μελέτη με τίτλο: A Manual for Government Accounting, New York:

United Nations 1970³. Στο τεύχος αυτό εκτίθενται, εκτός των άλλων, οι αρχές και οι κανόνες της δημόσιας λογιστικής, αναφέρεται πώς πρέπει να γίνεται η λογιστική ταξινόμηση των δημοσίων εισπράξεων και πληρωμών και υποδεικνύονται οι λογαριασμοί που πρέπει να τηρούνται από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, στο οποίο συγκεντρώνονται οι αναφορές όλων των δημοσίων ταμείων εισπράξεων και πληρωμών, όπως και των λοιπών αρμόδιων δημοσίων υπηρεσιών. Στο τέλος περιέχεται ένα πρότυπο σύστημα λογαριασμών, για να γίνει πιο κατανοητός ο τρόπος κατά τον οποίο θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της ορθολογικής διαχείρισεως του δημοσίου χρήματος. Οι λογαριασμοί που προβλέπονται από το σύστημα αυτό διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τους λογαριασμούς θέσεως ή καταστάσεως και τους λογαριασμούς προϋπολογισμού.

Οι λογαριασμοί θέσεως ή καταστάσεως (*comptes de situation*) αναφέρονται στα ρευστά διαθέσιμα και στις κάθε είδους υποχρεώσεις του Δημοσίου προς τρίτους· ειδικότερα περιλαμβάνουν τους λογαριασμούς Ταμείο (χαρτονομίσματα, χρυσός και άργυρος), Καταθέσεις σε Τράπεζες, Υφιστάμενο Δημόσιο Χρέος, Δημόσια Έσοδα, Δημόσια Έξοδα, Υπόλοιπο Εισπράξεων και Πληρωμών (ο τελευταίος λογαριασμός δείχνει το καθαρό υπόλοιπο που μένει στο τέλος του έτους, ύστερα από τη διενέργεια, στη διάρκεια του έτους, όλων των εσόδων και των δαπανών) κ.ά.

Οι λογαριασμοί Προϋπολογισμού (*comptes budgétaires*) χρησιμεύουν για τον έλεγχο της διαθέσεως των χρηματικών ποσών που περιέχονται στο δημόσιο προϋπολογισμό. Πρωτοβάθμιοι λογαριασμοί Προϋπολογισμού είναι δύο: α) ο λογαριασμός «Ζητηθείσες Πιστώσεις» (*crédits demandés*) (αυτός δείχνει τα ποσά που οι διάφοροι δημόσιοι οργανισμοί και υπηρεσίες ζήτησαν από το Γενικό Λογιστήριο για την αξιοποίηση των πιστώσεων του προϋπολογισμού) και β) ο λογαριασμός «Χορηγηθείσες Πιστώσεις» (*crédits ouverts*) (αυτός δείχνει τα ποσά των πιστώσεων που το Γενικό Λογιστήριο άνοιξε υπέρ των υπηρεσιών και των πιο πάνω οργανισμών).

Παράλληλα με τους λογαριασμούς που αναφέρθηκαν προηγουμένως, στο σύστημα λογαριασμών που επινόησε ο Ο.Η.Ε. λειτουργούν και άλλοι βοηθητικοί ως και δευτεροβάθμιοι, στην έκθεση των οποίων δεν θεωρούμε σκόπιμο να προχωρήσουμε.

Όλοι οι λογαριασμοί, για τους οποίους μιλήσαμε πιο πάνω, λειτουρ-

3. Η έκδοση στη γαλλική γλώσσα έχει ως τίτλο *Manuel de Comptabilité Publique*, New York: Nations Unies, 1970.

γούν κατά το διπλογραφικό σύστημα. Έτσι:

Στην περίπτωση της χορηγήσεως πιστώσεων θα καταχωρηθεί στο νενικό ημερολόγιο η εξής εγγραφή:

Ζητηθείσες πιστώσεις

Χορηγηθείσες πιστώσεις

Στην περίπτωση εισπράξεως από το Δημόσιο Ταμείο χρηματικών ποσών, θα χρεωθεί ο λογαριασμός «Ταμείο Εισπράξεων» ή «Καταθέσεις σε Τράπεζες» και θα πιστωθεί ο λογαριασμός του δημοσίου οργανισμού, για χάρη του οποίου εισπράχθηκε το ποσό.

Σε περίπτωση πληρωμής από το Δημόσιο χρηματικών ποσών για να εξοφληθεί το πιο πάνω χρέος του Δημοσίου, θα χρεωθεί ο λογαριασμός του δημοσίου οργανισμού που τα εισέπραξε και θα πιστωθεί το Δημόσιο Ταμείο ή η Τράπεζα που τα κατέβαλε.

Σε περίπτωση εξοφλήσεως τμήματος του δημοσίου χρέους, θα χρεωθεί ο λογαριασμός «Υφιστάμενο Δημόσιο Χρέος» και θα πιστωθεί ο λογαριασμός «Ταμείο Πληρωμών» ή «Καταθέσεις σε Τράπεζες».

Γενικά, ό,τι ισχύει στην ιδιωτική λογιστική ως προς τα λογιστικά βιβλία και το μηχανισμό τηρήσεώς τους, επίσης για το ισοζύγιο, το κλείσιμο και το άνοιγμα των βιβλίων κ.ά., ισχύει αναλόγως και στη δημόσια λογιστική, σύμφωνα με τις υποδείξεις που περιέχονται στο τεύχος των Ηνωμένων Εθνών που αναφέραμε πιο πάνω

Κρίνοντας το σύστημα λογαριασμών, όπως αυτό αναπτύσσεται στο παραπάνω τεύχος των Ηνωμένων Εθνών, μπορούμε να διατυπώσουμε την άποψη, ότι το σύστημα αυτό είναι απλό, εύληπτο και εφαρμόσιμο και σε λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Όπως όμως θα έχει παρατηρήσει ο αναγνώστης, το σύστημα αυτό περιορίζεται μόνο στην παρακολούθηση της διαχείρισεως των χρηματικών κεφαλαίων που θέτει στη διάθεση της κυβερνήσεως ο κρατικός προϋπολογισμός. Δεν ασχολείται γενικότερα με τη διαχείριση της όλης περιουσίας του δημοσίου (τόσο της κινητής όσο και της ακίνητης), όπως αυτό συμβαίνει στην ιδιωτική λογιστική, η οποία, όπως γνωρίζουμε, επιδιώκει και επιτυγχάνει τη συστηματική ταξινόμηση και καταγραφή όλων των περιουσιακών στοιχείων της επιχειρήσεως και του κεφαλαίου (ιδίου και ξένου), που έχει επενδυθεί σ' αυτά· επίσης την παρακολούθηση των μεταβολών των στοιχείων αυτών και του κεφαλαίου, ακόμη και την εξακρίβωση του αποτελέσματος της παραγωγικής δραστηριότητας της επιχειρήσεως. Βέβαια στους δημόσιους οργανισμούς, που λειτουργούν με τη μορφή

των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και που εφαρμόζουν την ιδιωτική λογιστική, επιτυγχάνονται όλα αυτά. Στην κεντρική όμως διοίκηση, στις αποκεντρωμένες δημόσιες υπηρεσίες, ακόμη και στους δημόσιους οργανισμούς που λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, είναι αδύνατο να εφαρμοσθούν όλοι οι κανόνες και τεχνικές της ιδιωτικής λογιστικής, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι σε πολλούς τομείς (όπως η δικαιοσύνη, η άμυνα, η εσωτερική ασφάλεια κ.ά.) τα αποτελέσματα της δραστηριότητας του δημοσίου δεν μπορούν καν να εκτιμηθούν και να διατυπωθούν με αριθμούς. Εξάλλου, ούτε στις αναπτυγμένες χώρες είναι εύκολο να επιτευχθεί η συστηματική ταξινόμηση και καταγραφή όλων των περιουσιακών στοιχείων και του κεφαλαίου που έχει επενδυθεί και μάλιστα η παρακολούθηση των μεταβολών τους. Όπως θα δούμε όμως στην επόμενη παράγρ. 2, οι γάλλοι διαμόρφωσαν λογιστικό σχέδιο που πλησιάζει προς το τέλειο, με την έννοια ότι το σχέδιο αυτό παρέχει τη δυνατότητα μελλοντικής καταχωρήσεως του αποτελέσματος της επενδυτικής δραστηριότητας του δημοσίου ως και της μείωσης της αξίας των παγίων περιουσιακών στοιχείων του.

Όπως θα περίμενε κανείς, η κατάσταση από την άποψη του συστήματος δημοσίου λογιστικού που εφαρμόζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι πολύ ικανοποιητική. Αλλά το δημόσιο λογιστικό σχέδιο στη χώρα αυτή είναι ιδιόμορφο, από την άποψη ότι άλλοι κανόνες ισχύουν ως προς την τήρηση των βιβλίων και τη γενικότερη οργάνωση της λογιστικής υπηρεσίας της Ομοσπονδιακής Κυβερνήσεως και άλλοι ως προς τις Πολιτείες, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως και τους λοιπούς οργανισμούς κοινής ωφελείας⁴.

Για το λόγο αυτό, στη συνέχεια θα μελετήσουμε το δημόσιο λογιστικό σχέδιο που ισχύει στη Γαλλία, χώρα της οποίας η διοικητική οργάνωση είναι ανάλογη με την οργάνωση που εφαρμόζεται στην πατρίδα μας. Το σχέδιο αυτό θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως πρότυπο για τη βελτίωση του δικού μας δημοσίου λογιστικού σχεδίου. Εξάλλου, όπως είδαμε πιο πάνω, το ελλ. Γ.Λ.Σ. στηρίζεται κατά μεγάλο μέρος στο γαλλικό Γ.Λ.Σ. Κατά συνέπεια είναι χρήσιμο να στηριχθούμε στο γαλλικό σύστημα, για να υπάρχει αρμονία μεταξύ του ελλ. Γ.Λ.Σ. και το ελληνικού συστήματος λογαριασμών του Δημοσίου (όπως ευχόμαστε να διαμορφωθεί στο μέλλον), ανάλογη με την αρμονία που υπάρχει στη Γαλλία.

4. Βλ. σχετικά R. M. Mikesell and L. E. Hay: Governmental Accounting, fourth edition, Homewood, Illinois: Richard D. Irwin, 1969.

2. Το γαλλικό Δημόσιο Λογιστικό Σχέδιο

Το γαλλικό δημόσιο λογιστικό σχέδιο, ειδικότερα το σχέδιο λογαριασμών του γαλλικού Δημοσίου, περιλαμβάνει δέκα ομάδες ή κλάσεις (classes) λογαριασμών (1-9 και 0)⁵.

Η κ λ ά σ η 1 τιτλοφορείται: «Μακροπρόθεσμο Δημόσιο Χρέος» (Dettes à long terme) και υποδιαιρείται σε τρεις πρωτοβάθμιους λογαριασμούς: «12, Εσωτερικά δημόσια δάνεια», «15, Εξωτερικά δημόσια δάνεια», «16, Διάφορες υποχρεώσεις του Δημοσίου». Η κλάση αυτή ανταποκρίνεται ενμέρει μόνο στην κλάση 1 του γαλλικού Γ.Λ.Σ., που φέρει τον τίτλο «Λογαριασμοί μονίμων κεφαλαίων» (Capitaux permanents) και που περιλαμβάνει το ίδιο κεφάλαιο (κυρίως κεφάλαιο και αποθεματικά) και τα μακροπρόθεσμα δάνεια των επιχειρήσεων (ομολογιακά και άλλα). Δεν θεωρήθηκε σκόπιμο να περιληφθεί στην κλάση 1 του γαλλικού σχεδίου λογαριασμών του Δημοσίου το κυρίως κεφάλαιο και τα αποθεματικά του Δημοσίου, γιατί στη Γαλλία, επί του παρόντος τουλάχιστον, μόνο τα ρευστά διαθέσιμα και η κίνησή τους καταχωρίζονται στα λογιστικά βιβλία του Δημοσίου.

Η κ λ ά σ η 2 επιγράφεται «Ακίνητοποιημένες Αξίες» (Valeurs immobilisées) και υποδιαιρείται σε: «20, Αποσβέσιμα Έξοδα» (δηλ. έξοδα που μπορούν να αποσβεστούν, όπως οι επιχορηγήσεις του Δημοσίου σε δήμους και κοινότητες κ.ά.), «25, Μακροπρόθεσμες Πιστώσεις του Δημοσίου προς Τρίτους», «26, Προικοδοτήσεις και Συμμετοχές» (π.χ. συμμετοχή της Γαλλίας στο κεφάλαιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, στην Παγκόσμια Τράπεζα και σε άλλους οργανισμούς), «28, Διάφορες Πιστώσεις του Δημοσίου προς Τρίτους». Επειδή υπάρχει η προοπτική της ενσωματώσεως στο γαλλικό σχέδιο, λογαριασμών που αναφέρονται στα μη χρηματικά περιουσιακά στοιχεία του Δημοσίου (ειδικότερα στα πάγια περιουσιακά στοιχεία), έχουν αφεθεί τρεις αριθμοί της κλάσεως αυτής (21-24) για να χρησιμοποιηθούν για την αρίθμηση λογαριασμών, που θα αναφέρονται στα πάγια αυτά στοιχεία.

Η κ λ ά σ η 3 χαρακτηρίζεται ως «Μεταφορά Υπολοίπων και Εσωτερικοί Λογαριασμοί» (Report à nouveau et comptes internes). Πρόκειται για λογαριασμούς που δεν έχουν ευρύτερη σημασία και που δεν κρίνουμε σκόπιμο να τους αναλύσουμε εδώ.

Η κ λ ά σ η 4 φέρει τον τίτλο: «Βράχυπρόθεσμο Χρέη του Δημοσίου» (Dettes à court terme) και περιλαμβάνει τους λογαριασμούς: «40, Έν-

5. Όσα εκτίθενται στο εδάφιο αυτό στηρίζονται κυρίως στο έργο του Gabriel Montagnier: *Principes de comptabilité publique*, Paris: Dalloz 1975.

τοκα Γραμμάτια του Δημοσίου», «41, Τράπεζα της Γαλλίας», «42, Διάφορα Πιστωτικά Ιδρύματα» κ.ά.

Η κλάση 5 ονομάζεται «Βραχυπρόθεσμες Αξιώσεις του Δημοσίου (σε βάρος τρίτων) και Χρηματοοικονομικοί Λογαριασμοί» (*Créances à court terme et comptes financiers*) και περιλαμβάνει τους λογαριασμούς «56, Ρευστά Διαθέσιμα» (Ταμείο, Καταθέσεις στην Τράπεζα της Γαλλίας και άλλες γαλλικές τράπεζες, σε αλλοδαπές εκδοτικές τράπεζες και λοιπές αλλοδαπές τράπεζες), «50, Προκαταβολές του Δημοσίου σε διάφορους Οργανισμούς», «53, Γραμμάτια Εισπρακτέα», «54, Χρεώστες» κ.ά.

Οι κλάσεις 1-5 που εξετάστηκαν ως τώρα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως κλάσεις λογαριασμών ισολογισμού (*classes des comptes de bilan*), ανάλογα με ό,τι ισχύει στο γαλλικό Γ.Λ.Σ. (και το ελλ. Γ.Λ.Σ.) που αναφέρεται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Για λόγους συστηματικότερης εκθέσεως της ύλης είμαστε υποχρεωμένοι να διακόψουμε την εξέταση των λογαριασμών κατά την αριθμητική σειρά των κλάσεων στις οποίες ανήκουν και να προχωρήσουμε στη μελέτη των λογαριασμών της κλάσεως 9.

Η κλάση 9 επιγράφεται «Αναλυτική Λογιστική του Προϋπολογισμού» (*Comptabilité budgétaire analytique*) και αποτελείται από δύο μόνο πρωτοβάθμιους λογαριασμούς, από τους οποίους ο πρώτος τιτλοφορείται: «90, Εκτέλεση του Δημοσιονομικού Νόμου» (δηλ. του προϋπολογισμού) (*Exécution de la loi de finances*) και ο δεύτερος «97, Διαφορές για ενσωμάτωση στα ελλείμματα του Δημοσίου» (*Différences à incorporer aux découverts du trésor*).

Ο τίτλος της κλάσεως αυτής ομοιάζει με τον τίτλο της αντίστοιχης κλάσεως 9 του γαλλικού Γ.Λ.Σ. «Αναλυτικοί Λογαριασμοί Εκμεταλλεύσεως» (*Comptes analytiques d'exploitation*). Αλλά οι λογαριασμοί των δύο αυτών κλάσεων λειτουργούν κατά τρόπο τελείως διαφορετικό. Πραγματικά, οι λογαριασμοί της κλάσεως 9 του γαλλικού Γ.Λ.Σ. (όπως και οι αντίστοιχοι λογαριασμοί της ομάδας 9 του ελλ. Γ.Λ.Σ.) λειτουργούν προαιρετικά και ανεξάρτητα από τους λοιπούς λογαριασμούς των κλάσεων 1-8 και έχουν ως κύριο σκοπό την εξακρίβωση του κόστους παραγωγής. Αντίθετα η τήρηση των λογαριασμών της κλάσεως 9 της δημόσιας λογιστικής επιβάλλεται στη Γαλλία από το δημοσιονομικό νόμο. Εξάλλου, στην περίπτωση του γαλλικού Γ.Λ.Σ. (όπως και του ελλ. Γ.Λ.Σ.) οι λογιστικές εγγραφές καταχωρίζονται πρώτα στους λογαριασμούς των κλάσεων 1-8 και μόνο στο τέλος του έτους καταχωρίζονται ενδεχομένως και στην κλάση 9, που προφανώς αποτελεί παράρτημα του όλου συστήματος λογαριασμών του ιδιωτικού τομέα. Αντίθετα, στην περίπτωση της δημόσιας λογιστικής, οι

λογιστικές εγγραφές καταχωρίζονται πρώτα στους λογαριασμούς της κλάσεως 9 και μόνο στο τέλος του έτους μεταφέρονται στους λογαριασμούς των κλάσεων 6 και 7, και μάλιστα αφού αναταξινομηθούν. Η αναταξινόμηση αυτή, που γίνεται ταχύτατα χάρη στη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, έχει ως σκοπό να συμβάλει στη διαμόρφωση των οικονομικών μεγεθών, έτσι ώστε τα μεγέθη αυτά να ανταποκρίνονται στους κανόνες της εθνικής λογιστικής, για να μπορέσουν να αξιοποιηθούν από την αρμόδια δημόσια υπηρεσία κατά τη σύνταξη των εθνικών λογαριασμών της Γαλλίας.

Όπως τονίσθηκε πιο πάνω, στην περίπτωση της δημόσιας λογιστικής οι εγγραφές καταχωρίζονται πρώτα στους λογαριασμούς της κλάσεως 9. Σ' αυτά πρέπει να προσθέσουμε ότι η καταχώριση γίνεται καθημερινά, στο μέτρο που πραγματοποιούνται οι σχετικές συναλλαγές και μάλιστα σύμφωνα με ό,τι προβλέπει ο δημοσιονομικός νόμος. Εξάλλου πρέπει να τονισθεί ότι οι πρόσοδοι που εμφανίζονται στους λογαριασμούς της κλάσεως 9 αναφέρονται αποκλειστικά στις εισπράξεις που πραγματοποιούνται και όχι και στα διαπιστωθέντα και μη εισπραχθέντα δικαιώματα του Δημοσίου που καταχωρίζονται στο σκέλος της πιστώσεως του δευτεροβάθμιου λογαριασμού «398, Πρόσοδοι για καταχώρηση μετά την είσπραξη».

Με βάση τους λογαριασμούς της κλάσεως 9 είναι δυνατό να διαπιστώσουμε τα αποτελέσματα *ex post*, δηλαδή μετά την εκτέλεση του προϋπολογισμού και στη συνέχεια να τα συγκρίνουμε με τα αποτελέσματα *ex ante*, όπως αυτά προβλέπονται από το κείμενο του προϋπολογισμού. Η σύγκριση του ελλείμματος ή του πλεονάσματος που προέκυψε από την εκτέλεση του προϋπολογισμού και του ελλείμματος ή του πλεονάσματος, που προβλεπόταν αρχικά, μας ενδιαφέρει πολύ, τόσο από πολιτική όσο και από οικονομική άποψη.

Οι κλάσεις 6 και 7 αναφέρονται στις δημόσιες δαπάνες και στα δημόσια έσοδα. Έτσι, η κλάση 6 «Δαπάνες» (Charges) περιλαμβάνει τους λογαριασμούς «61, Δαπάνες προσωπικού» (μισθοί, συντάξεις κ.ά.), «63, Αγορά καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών», «66, Επιχορηγήσεις» (στις επιχειρήσεις, στην τοπική αυτοδιοίκηση, σε δημόσιους οργανισμούς, σε οικογένειες κ.ά.), «67, Δημοσιονομικές Δαπάνες» (κυρίως τόκοι δημοσίων εσωτερικών και εξωτερικών δανείων), «69, Διενέργεια Επενδύσεων» (αγορά οικοπέδων και ακινήτων, ανέγερση οικοδομών, προμήθεια τηλεπικοινωνιακού, στρατιωτικού κ.λ.π. υλικού, υλικού μεταφορών κ.ά.). Εξάλλου η κλάση 7 «Πρόσοδοι» (Produits) περιλαμβάνει τους λογαριασμούς: «71, Πρόσοδοι από τη Φορολογία» (από έμμεσους και άμεσους φόρους, δασμούς, χαρτόσημα κ.ά.), «74, Πρόσοδοι από την εκμετάλλευση δημοσίων βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων», «75, Πρόσοδοι από την κρα-

τική κτηματική περιουσία», «79, Πρόσοδοι από επενδυθέντα κεφάλαια» κ.ά.

Όπως σημειώνεται πιο πάνω, στο τέλος του έτους οι λογιστικές εγγραφές των λογαριασμών της κλάσεως 9 μεταφέρονται στους λογαριασμούς των κλάσεων 6 και 7. Η μεταφορά αυτή γίνεται ως εξής: Ως προς τις δαπάνες, χρεώνονται οι σχετικοί λογαριασμοί της κλάσεως 6 (ενδεχομένως χρεώνονται και οι λογαριασμοί «25, Μακροπρόθεσμες πιστώσεις του Δημοσίου προς τρίτους», «26, Προικοδοτήσεις και συμμετοχές», «50, Προκαταβολές του Δημοσίου σε διαφόρους οργανισμούς») και πιστώνεται ο λογαριασμός «90, Εκτέλεση του Προϋπολογισμού» (ειδικότερα ο δευτεροβάθμιος «900, Γενικός προϋπολογισμός. Δαπάνες», ο οποίος είχε χρεωθεί με πίστωση του δευτεροβάθμιου «562, Ταμείο» όταν πραγματοποιήθηκε η δαπάνη). Ως προς τις εισπράξεις, χρεώνεται ο ίδιος λογαριασμός 90 (ειδικότερα ο δευτεροβάθμιος «901, Γενικός Προϋπολογισμός. Εισπράξεις», ο οποίος είχε πιστωθεί με χρέωση του λογαριασμού «562, Ταμείο», όταν έγινε η σχετική εισπράξη) και πιστώνονται οι σχετικοί λογαριασμοί της κλάσεως 7. Στους τελευταίους αυτούς λογαριασμούς μεταφέρονται και τα διαπιστωθέντα, αλλά μη εισπραχθέντα ακόμη δικαιώματα του Δημοσίου, που όπως είδαμε πιο πάνω δεν εμφανίζονται στους λογαριασμούς της κλάσεως 9, αλλά καταχωρίζονται στο σκέλος της πιστώσεως του δευτεροβάθμιου λογαριασμού 398. Η μεταφορά γίνεται με τη χρέωση του 398 και πίστωση λογαριασμού της κλάσεως 7.

Σε σχέση με τις κλάσεις 6 και 7 του συστήματος λογαριασμών του Δημοσίου, πρέπει να επιστήσουμε την προσοχή του αναγνώστη ότι στο λογαριασμό «69, Διενέργεια επενδύσεων» καταγράφονται όλες οι δαπάνες επενδύσεων σε πάγια περιουσιακά στοιχεία, ενώ οι πρόσοδοι από τις επενδύσεις, όταν αυτές αρχίσουν να αποδίδουν, καταχωρίζονται στο λογαριασμό «79, Πρόσοδοι από επενδυθέντα κεφάλαια». Εξάλλου, οι αποσβέσεις όχι μόνο δεν καταχωρίζονται σε οποιοδήποτε λογαριασμό, αλλά ούτε καν διενεργούνται. Ο ανορθόδοξος τρόπος αυτός ενέργειας οφείλεται στο γεγονός ότι, προσωρινώς και ως ότου ενσωματωθούν στο γαλλικό σχέδιο δημόσιου λογιστικού λογαριασμοί που θα αναφέρονται στα πάγια περιουσιακά στοιχεία, δεν υπάρχουν λογαριασμοί που να εκπροσωπούν τα στοιχεία αυτά. Έτσι, οι δαπάνες προμήθειας ή κατασκευής ή ανεγέρσεως των παγίων περιουσιακών στοιχείων και οι πρόσοδοι από αυτά εμφανίζονται στα βιβλία του Δημοσίου ως απλές ροές ρευστών διαθεσίμων, που, όπως θα δούμε πιο κάτω, στο τέλος του έτους μεταφέρονται στο λογαριασμό «88, Αποτελέσματα της επενδυτικής δραστηριότητας» και εξαφανίζονται χωρίς να αφήσουν ίχνη της υπάρξεως των σχετικών περιουσιακών στοιχείων.

Η κ λ α σ η 8 επιγράφεται: «Αποτελέσματα Χρήσεως» (Résultats de l'année) και υποδιαιρείται σε τρεις πρωτοβάθμιους λογαριασμούς: «87, Αποτελέσματα λειτουργίας ή εκμεταλλεύσεως» (Résultats des opérations de fonctionnement ou d'exploitation), «88, Αποτελέσματα της επενδυτικής δραστηριότητας» (Résultats des opérations d'investissement) και «89, Αποτελέσματα μη επιμεριζόμενα» (Résultats von ventilés). Παρά τον τίτλο που φέρει η κλάση αυτή, δεν είναι η μόνη που συγκεντρώνει τους λογαριασμούς αποτελεσμάτων της διαχείρισεως των χρηματικών κεφαλαίων του Δημοσίου. Όπως είδαμε πιο πάνω, ορισμένα αποτελέσματα εμφανίζονται στους λογαριασμούς της κλάσεως 9, η οποία όμως εγκλείει τα αποτελέσματα της καθαρά ταμιακής δραστηριότητας του Δημοσίου, ενώ στους λογαριασμούς της κλάσεως 8 μεταφέρονται και καταχωρίζονται τα αποτελέσματα της γενικότερης οικονομικής δραστηριότητάς του, εφόσον τα αποτελέσματα αυτά χρειάζονται για την κατάστρωση των εθνικών λογαριασμών. Πραγματικά:

α) Στο τέλος της χρήσεως, οι δαπάνες και οι πρόσοδοι, που είχαν μεταφερθεί από τους λογαριασμούς της κλάσεως 9 και καταχωριστεί αντίστοιχα στους λογαριασμούς των κλάσεων 6 και 7, μεταφέρονται στο λογαριασμό «87, Αποτελέσματα λειτουργίας ή εκμεταλλεύσεως» (εκτός των λογαριασμών «69, Διενέργεια επενδύσεων» και «79, Πρόσοδοι από επενδυθέντα κεφάλαια», στους οποίους θα επανέλθουμε αμέσως πιο κάτω). Πρέπει να προστεθεί ότι κατά τη διάρκεια της χρήσεως, στο δευτεροβάθμιο λογαριασμό «873, Ζημίες και Κέρδη» (που είναι υποδιαίρεση του πιο πάνω πρωτοβάθμιου), καταχωρίζονται και αποτελέσματα που δεν προέρχονται από τις κλάσεις 6 και 7 ή από οποιαδήποτε άλλη κλάση. Πρόκειται για πράξεις άσχετες με τον προϋπολογισμό (π.χ. για ζημίες και κέρδη από τα δάνεια) κ.ά.

β) Στο τέλος της χρήσεως οι δαπάνες και οι πρόσοδοι, που αναταξινομούνται και καταχωρίζονται στους λογαριασμούς «69, Διενέργεια ακινητοποιήσεων» και «79, Πρόσοδοι από επενδυθέντα κεφάλαια», μεταφέρονται από αυτούς και καταχωρίζονται στο λογαριασμό «88, Αποτελέσματα της επενδυτικής δραστηριότητας».

Όστερα από τις λογιστικές αυτές εγγραφές, οι λογαριασμοί της κλάσεως 8 μπορούν να αποτελέσουν την πηγή, από την οποία η γαλλική υπηρεσία Εθνικών Λογαριασμών θα αντλήσει τα αναγκαία στοιχεία για τη σύνταξη των εθνικών λογαριασμών της Γαλλίας.

Η κ λ α σ η 0 επιγράφεται: «Λογαριασμοί Τάξεως - Αποτελέσματα του Απολογισμού» (Comptes d'ordre. Résultats des lois de règlement). Στην τάξη αυτή περιλαμβάνονται διάφοροι λογαριασμοί, μεταξύ των οποίων ο

περισσότερο ενδιαφέρων είναι ο λογαριασμός «02, Ελλείμματα του Θησαυροφυλακείου». Σ' αυτόν μεταφέρονται τελικά και καταχωρίζονται τα ελλείμματα που διαπιστώθηκαν στους λογαριασμούς της κλάσεως 9.

3. Το ελληνικό Δημόσιο Λογιστικό Σχέδιο

Πλήρες σχέδιο λογαριασμών του Δημοσίου, ανάλογο με το γαλλικό σχέδιο, δεν εφαρμόζεται στην πατρίδα μας. Αντί αυτού ισχύει ένα εντελώς στοιχειώδες σχέδιο λογαριασμών, που θεσπίστηκε με το Ν.Δ. αριθ. 321 της 17/18 Οκτωβρίου 1969 «περί κώδικος δημοσίου λογιστικού» και το Β.Δ. αριθ. 757 της 21/22 Νοεμβρίου 1969 που εκδόθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 67 του πιο πάνω Ν.Δ. Ειδικά για το θέμα της λογιστικής του ελληνικού Δημοσίου γίνεται λόγος μόνο στο κεφάλαιο Γ' (άρθρα 22-29) του Β.Δ. 757 που επιγράφεται «Λογιστικό σύστημα δημοσίων ταμείων, λογιστικά και διαχειριστικά βιβλία, τρόπος τηρήσεως των λογιστικών βιβλίων». Το άρθρο 22 αυτού του Β.Δ. ορίζει ότι «Τα δημόσια ταμεία τηρούν τα λογιστικά των βιβλία κατά το διπλογραφικό σύστημα». Εξάλλου το άρθρο 23 ορίζει ότι τα λογιστικά βιβλία που τηρούνται από δημόσια ταμεία είναι τα εξής: α) το Βιβλίο Ταμείου, β) το Ημερολόγιο, γ) το Γενικό Καθολικό, δ) το Αναλυτικό Καθολικό των εκτός προϋπολογισμού λογαριασμών, ε) τα αναλυτικά καθολικά των εσόδων του προϋπολογισμού και τρίτων, στ) τα αναλυτικά καθολικά των εξόδων του προϋπολογισμού (στα οποία περιλαμβάνονται και τα μητρώα μισθοδοσίας υπαλλήλων και συνταξιούχων), ζ) τα βοηθητικά βιβλία καταχωρήσεως των γραμματίων των εκτός προϋπολογισμού λογαριασμών «Γραμμάτια Συμφηφισμού» και «Τρεχούμενοι λογαριασμοί τρίτων» και η) το Βιβλίο Αποθήκης, Ενσήμων και Υλικού. Παράλληλα, τα δημόσια ταμεία τηρούν ορισμένα διαχειριστικά βιβλία, που δε θεωρούμε απαραίτητο να μνημονεύσουμε στη θέση αυτή.

Στο άρθρο 24 καθορίζεται η διαδικασία της τηρήσεως των πιο πάνω λογιστικών βιβλίων. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, ο ταμιακός διαχειριστής του Ελεγκτηρίου Εσόδων ή Εξόδων κάθε Δημοσίου Ταμείου εμφανίζει τις καθημερινές πράξεις του, καταχωρώντας σε ειδικό —για κάθε Ελεγκτήριο— βιβλίο Ταμείου και κατά χρονολογική σειρά, όλες τις εισπράξεις ή πληρωμές που ενεργεί. Στο τέλος κάθε ημέρας ο διαχειριστής παραδίδει στον αρμόδιο ελεγκτή του Ταμείου τα δικαιολογητικά των εισπράξεων ή των πληρωμών μαζί με το ημερήσιο δελτίο της χρεωπιστώσεως του Ταμείου. Στη συνέχεια, ο ελεγκτής ελέγχει το ημερήσιο αυτό δελτίο, το οποίο, αφού θεωρηθεί και υπογραφεί από το διευθυντή του Ταμείου, παραπέμπεται στο λογιστικό γραφείο του Ταμείου, για τη διενέργεια των σχετικών εγγραφών

στο Ημερολόγιο, στο Γενικό Καθολικό και στα αναλυτικά καθολικά. Οι εγγραφές αυτές, στην περίπτωση των εσόδων και των δαπανών που περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό, καταχωρίζονται στους λογαριασμούς του Γενικού Καθολικού: Έσοδα προϋπολογισμού, Έξοδα προϋπολογισμού και Έξοδα προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων, ενώ στην περίπτωση των εκτός προϋπολογισμού εσόδων και εξόδων καταχωρίζονται σε ειδικούς λογαριασμούς. Οι εγγραφές στα αναλυτικά καθολικά εσόδων προϋπολογισμού (ή εκτός προϋπολογισμού) ενεργούνται κατά κωδικό αριθμό εσόδου του προϋπολογισμού (ή του ειδικού λογαριασμού), ενώ οι εγγραφές στα αναλυτικά καθολικά εξόδων προϋπολογισμού ενεργούνται κατά Υπουργείο (ή κατά ειδικό φορέα) και κωδικό αριθμό εξόδου. Το βιβλίο Ταμείου κλείνεται κάθε μέρα. Το Γενικό Καθολικό, τα αναλυτικά καθολικά και τα βοηθητικά βιβλία ισοζυγίζονται κάθε μήνα.

Το άρθρο 28 ορίζει τη διαδικασία, σύμφωνα με την οποία στο τέλος κάθε μήνα συντάσσεται και υποβάλλεται στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και στο Ελεγκτικό Συνέδριο η κατάσταση της γενικής δοσοληψίας του Ταμείου. Το άρθρο 29 ορίζει τη διαδικασία, σύμφωνα με την οποία στο τέλος κάθε οικονομικού έτους συντάσσεται και υποβάλλεται στο Ελεγκτικό Συνέδριο ο ετήσιος λογαριασμός της διαχείρισεως κάθε ελεγκτηρίου του Ταμείου.

Από όσα έχουν εκτεθεί ως τώρα προκύπτει ότι το λογιστικό σχέδιο του ελληνικού Δημοσίου μοιάζει με το σχέδιο που προτείνει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και συνοδεύεται από τα πλεονεκτήματα αλλά και τα μειονεκτήματά του. Γι' αυτό θεωρούμε σκόπιμο, στην περίπτωση που η ελληνική κυβέρνηση θα αποφασίσει τη βελτίωση του δικού μας σχεδίου, ως πρότυπο να χρησιμεύσει το γαλλικό δημόσιο λογιστικό σχέδιο.

IV. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

1. Γενικές παρατηρήσεις

α. Χρησιμότητα της εθνικής λογιστικής και ειδικότερα των εθνικών λογαριασμών

Η χρησιμότητα των εθνικών λογαριασμών (Ε.Λ.) είναι πολλαπλή. Έτσι:

— Οι Ε.Λ. παρέχουν συνοπτική εικόνα των εκατομμυριων συναλλαγών που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της εθνικής οικονομίας σε ορισμένη χρονική περίοδο, συνήθως σε ένα χρόνο. Παράλληλα οι Ε.Λ. παρέχουν

αρκετά ακριβή εικόνα του συνόλου των συναλλαγών, αφού το σύνολο αυτό υπολογίζεται ύστερα από προσεκτικές εκτιμήσεις, στις οποίες προβαίνουν οι υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την κατάστρωση των Ε.Α.

— Οι Ε.Α. επιτρέπουν την ανάλυση των κυκλωμάτων, που διαμορφώνονται στην κοινωνική οικονομία, και διευκολύνουν την πρόβλεψη των επιπτώσεων που η εφαρμογή των κυβερνητικών αποφάσεων θα έχουν στην ίδια οικονομία. Η πρόβλεψη αυτή επιτυγχάνεται χάρη στη συνοχή των στατιστικών στοιχείων που περιέχονται στους πίνακες. Εξάλλου η συνοχή αυτή οφείλεται στην ανάγκη εξισορροπίσεως σε κάθε πίνακα των πόρων από τη μια και της χρήσεώς τους από την άλλη. Έτσι, από τη μελέτη του πίνακα εισροών-εκροών που συνοδεύει τους εθνικούς λογαριασμούς μπορεί να διαπιστωθεί με αρκετή ακρίβεια ποιες θα είναι οι επιπτώσεις πάνω στην εθνική οικονομία π.χ. μιας κυβερνητικής απαγορεύσεως της εισαγωγής χάλυβα από το εξωτερικό, αφού είναι γνωστό από τον πίνακα αυτό ποιοι είναι οι κλάδοι της κοινωνικής οικονομίας που χρησιμοποιούν χάλυβα και ποια είναι η σημασία τους στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας.

— Η σύγκριση των Ε.Α. πολλών συνεχών ετών επιτρέπει σε κάθε μελετητή των οικονομικών φαινομένων μιας χώρας να διαπιστώσει την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε γενικά και σε κάθε παραγωγικό κλάδο ιδιαίτερα, και τις τάσεις που διαμορφώνονται στην οικονομία της χώρας αυτής, επιπλέον να προβλέψει με αρκετή ακρίβεια πώς θα εξελιχθεί η οικονομία στο προσεχές τουλάχιστον μέλλον. Παράλληλα, η σύγκριση των εθνικών λογαριασμών πολλών συνεχών ετών και η διαπίστωση των τάσεων της οικονομίας μιας χώρας διευκολύνει τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες να συντάξουν προγράμματα οικονομικής αναπτύξεως της χώρας αυτής, επίσης παρέχει στη διοίκηση των επιχειρήσεων τα απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να χαράξουν τα δικά τους ετήσια και πολυετή προγράμματα επενδύσεων, προμηθείας πρώτων υλών, παραγωγής και πωλήσεων.

— Εφόσον οι Ε.Α. καταρτίζονται με βάση πολυάριθμα στατιστικά στοιχεία που οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες συγκεντρώνουν με επιμέλεια, παρέχεται στους ειδικούς επιστήμονες η δυνατότητα, μελετώντας το περιεχόμενό τους, να επαληθεύουν ή να απορρίπτουν τις οικονομικές θεωρίες και να συμβάλλουν έτσι στην εδραίωση της οικονομικής επιστήμης.

Παρ' όλη την αρτιότητα που εμφανίζουν οι Ε.Α., δεν εικονίζουν όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν την κοινωνική οικονομία μιας χώρας. Πραγματικά, κανένα στοιχείο πολιτικής, κοινωνιολογικής ή άλλης φύσεως δεν περιέχεται στους Ε.Α., μολοντί χωρίς αυτά κάθε οικονομική ανάλυση είναι ατελής.

ρ. Ιστορική εξέλιξη των εθνικών λογαριασμών

Ήδη από το 17ο αιώνα καταβάλλονται προσπάθειες εκτιμήσεως μερικών από τα μεγέθη που περιλαμβάνονται στους σύγχρονους εθνικούς λογαριασμούς, ειδικότερα του εθνικού εισοδήματος. Ως σκαπανέας του σχετικού επιστημονικού κλάδου θεωρείται ο Άγγλος στατιστικός Gregory King (1648-1712). Το δρόμο που ο τελευταίος άνοιξε ακολούθησαν και βελτίωσαν άλλοι επιστήμονες, τόσο στην Αγγλία όσο και στη Γαλλία, στις Ηνωμένες Πολιτείες, στον Καναδά και σε άλλες χώρες, ακόμη και στην Ελλάδα.

Ως προς τη διαμόρφωση του συστήματος των εθνικών λογαριασμών, πρόδρομός της ήταν ο γάλλος Francois Quesnay, ο οποίος στο έργο του *Tableau Économique* μας δίνει μια γενική εικόνα του τρόπου κατά τον οποίο λειτουργεί η κοινωνική οικονομία στο σύνολό της, όπως τουλάχιστον την αντιλαμβανόταν ο ίδιος. Το έργο όμως του Quesnay ήταν εντελώς θεωρητικό, δεν στηριζόταν σε κανένα εμπειρικό δεδομένο. Γι' αυτό ως πατέρας των εθνικών λογαριασμών θεωρείται ο Richard Stone, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Cambridge της Αγγλίας. Σε συνεργασία με τον καθηγητή Stone, μια επιτροπή από εμπειρογνώμονες της Κοινωνίας των Εθνών συνέταξε μελέτη, με την οποία επιδιώκεται η διαμόρφωση ενός συστήματος εθνικών λογαριασμών. Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η μελέτη αυτή αξιοποιήθηκε, με την έννοια ότι χρησίμευσε ως βάση για την εκπόνηση των σύγχρονων συστημάτων εθνικών λογαριασμών, που διαδόθηκαν σύντομα και εφαρμόζονται ήδη από όλες τις προηγμένες χώρες του κόσμου. Τα συστήματα αυτά καταρτίστηκαν συγχρόνως από τα Ηνωμένα Έθνη και τον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (Ο.Ε.Ο.Σ.) που από την 30ή Σεπτεμβρίου 1961 τιτλοφορείται «Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως» (Ο.Ο.Σ.Α.). Πρέπει να σημειωθεί ότι τα συστήματα που συνέταξαν οι δύο αυτοί διεθνείς οργανισμοί ελάχιστα διαφέρουν μεταξύ τους.

Οι εθνικοί λογαριασμοί που διαμορφώθηκαν ως τώρα ανήκουν σε τρεις γενιές:

Η πρώτη γενιά αφορά στους λογαριασμούς που περιλαμβάνονται στις εξής εκδόσεις:

Ηνωμένα Έθνη: Σύστημα εθνικής λογιστικής και συναφών πινάκων, Νέα Υόρκη 1953 (U.N.: A system of national accounts and supporting tables) (Ο.Ν.Υ.: Système de comptabilité nationale et tableaux connexes).

Οργάνωση Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργ-

γασίας: Απλοποιημένο σύστημα εθνικής λογιστικής, Παρίσι 1950 και 1951 (O.E.C.E.: *Système simplifié de comptabilité nationale*).

Η δεύτερη γενιά αναφέρεται στους λογαριασμούς που περιέχονται στις ακόλουθες δημοσιεύσεις:

Ηνωμένα Έθνη: Σύστημα εθνικής λογιστικής και συναφών πινάκων, 2η έκδοση αναθεωρημένη, Νέα Υόρκη 1959 (*A system of national accounts and supporting tables*).

Οργάνωση Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας: Τυποποιημένο σύστημα εθνικής λογιστικής (Παρίσι 1958) (O.E.C.E.: *Système normalisé de comptabilité nationale*).

Η τρίτη γενιά αφορά στους λογαριασμούς που εκτίθενται στις επόμενες εκδόσεις:

Ηνωμένα Έθνη: Σύστημα εθνικής λογιστικής, Νέα Υόρκη 1968 (U.N.: *A system of national accounts*)

Ευρωπαϊκές Κοινότητες - Γραφείο Στατιστικής: Ευρωπαϊκό σύστημα ενοποιημένων οικονομικών λογαριασμών, Λουξεμβούργο 1970 (*Office statistique des Communautés Européennes: Système européen des comptes économiques intégrés*). Σημειώνεται εδώ ότι οι εθνικοί λογαριασμοί της τρίτης γενιάς καταρτίστηκαν από τη Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και όχι από την αρμόδια Υπηρεσία του Ο.Ο.Σ.Α., γιατί ο τελευταίος αυτός οργανισμός θεώρησε σκόπιμο να διακόψει την ενασχόλησή του με τους εθνικούς λογαριασμούς ύστερα από την ανάληψη της σχετικής προσπάθειας από τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Ως προς τους λογαριασμούς των Κοινοτήτων, αυτοί διαφέρουν από τους λογαριασμούς των Ηνωμένων Εθνών κατά το ότι οι πρώτοι διευκολύνουν τη διάκριση μεταξύ των ενδοευρωπαϊκών οικονομικών σχέσεων και των σχέσεων κάθε χώρας της Κοινότητας με τις τρίτες χώρες.

Οι λογαριασμοί της πρώτης γενιάς, που διακρίνονται για την υπερβολική απλότητα, δε χρησιμοποιούνται πια.

Οι λογαριασμοί της δεύτερης γενιάς —που χαρακτηρίζονται στην πράξη ως σύστημα τυποποιημένο (*standardized system - système normalisé*)— αποτελούν σύνολο λογαριασμών που επικοινωνούν μεταξύ τους και συνεπώς αποτελούν ένα «σύστημα» που συμπληρώνεται με διάφορους πίνακες. Πρέπει να υπογραμμισθεί εδώ ότι οι συναλλαγές σε σχέση με τα αγαθά και τις υπηρεσίες και οι χρηματικές και πιστωτικές συναλλαγές είναι ενσωματωμένες στους λογαριασμούς αυτούς έτσι, ώστε να μην μπορεί κανείς να τις ξεχωρίσει.

Οι λογαριασμοί της τρίτης γενιάς παρουσιάζουν τις συναλλαγές σε α-

γαθά και υπηρεσίες από τη μια μεριά και τις χρηματικές και πιστωτικές συναλλαγές από την άλλη σε ξεχωριστούς λογαριασμούς, οι οποίοι όμως συμπλέκονται ο ένας με τον άλλον και συμπληρώνονται με ένα πίνακα, που χαρακτηρίζεται ως πίνακας εισροών-εκροών ή διακλαδικών συναλλαγών (tableau d'entrées - sorties ou tableau d'échanges interindustrielles). Ο τελευταίος αυτός είναι στην πραγματικότητα πίνακας γενικής ισορροπίας των πόρων της οικονομίας και του τρόπου διαθέσεώς τους (ressources et emplois).

Στη συνέχεια εξετάζεται το σύστημα των λογαριασμών της δεύτερης γενιάς, όπως αυτό εφαρμόζεται στη χώρα μας και κατόπιν το σύστημα της τρίτης γενιάς, όπως ισχύει στη Γαλλία και όπως ευχόμαστε να εφαρμοσθεί μελλοντικά και στην Ελλάδα.

2. Το σύστημα εθνικών λογαριασμών της δεύτερης γενιάς όπως εφαρμόζεται στην Ελλάδα

Όπως είδαμε πιο πάνω, το σύστημα που ισχύει στη χώρα μας ανήκει στη δεύτερη γενιά και στηρίζεται στα συστήματα που πρότειναν τα Ηνωμένα Έθνη το 1959 και ο Ο.Ε.Ο.Σ. το 1958. Το σύστημα αυτό αποτελείται από έξι λογαριασμούς, οι οποίοι περιέχονται στον πίνακα Ι και αναλύονται στη συνέχεια. Είναι ανάγκη να υπογραμμισθεί εδώ, ότι στον πίνακα Ι τηρήθηκε η ορολογία που χρησιμοποιείται από τη Γενική Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών και που διαφέρει κατά τι από την ορολογία που χρησιμοποιούμε στο κείμενο.

α. Λογαριασμός εθνικού προϊόντος και εθνικής δαπάνης

Στο αριστερό σκέλος του λογαριασμού αυτού, που φέρει τον αριθμό 1, καταχωρίζεται η αξία της εθνικής παραγωγής, δηλαδή οι πόροι της οικονομίας, ενώ στο δεξιό ο τρόπος διάθεσής των πόρων αυτών. Πιο συγκεκριμένα, στο αριστερό σκέλος σημειώνεται το ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε αγοραίες τιμές (GNP) που αποτελείται από το καθαρό εθνικό προϊόν σε τιμές συντελεστών της παραγωγής (NNP), δηλαδή από το Εθνικό Εισόδημα (Υ), στο οποίο προστίθενται οι αποσβέσεις (D) και οι καθαροί έμμεσοι φόροι (Ti) (δηλαδή οι έμμεσοι φόροι που προκύπτουν αφού αφαιρεθούν από αυτούς οι επιδοτήσεις). Εξάλλου στο δεξιό σκέλος αναγράφεται η ακαθάριστη εθνική δαπάνη σε αγοραίες τιμές, που απαρτίζεται από την ιδιωτική και τη δημόσια κατανάλωση (C+G), από τις επενδύσεις σε πάγια περιουσιακά στοιχεία και σε αποθέματα εμπορευμάτων (I), από τις καθαρές εξαγωγές (δηλαδή εξαγωγές μείον εισαγωγές) (X-M) αγαθών και υπηρεσιών (κυ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Σύστημα εθνικών λογαριασμών (β' γενιάς)

1. Λογαριασμός ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και εθνικής δαπάνης

Πόροι		Διάθεση των πόρων	
1.1 Εθνικό Εισόδημα	(2.8)	1.5 Ιδιωτική κατανάλωση	(4.1)
1.2 Αποσβέσεις και λοιπές προβλέψεις	(5.4)	1.6 Δημόσια κατανάλωση	(3.1)
1.3 Έμμεσοι φόροι	(3.8)	1.7 Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	(5.1)
1.4 Μείον: Επιδοτήσεις	(3.2)	1.8 Αυξομείωση αποθεμάτων	(5.2)
		1.9 Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	(6.1)
		1.10 Εισρέοντα εισοδήματα από την αλλοδαπή	(6.2)
		Μείον:	
		1.11 Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	(6.6)
		1.12 Εκρέοντα εισοδήματα προς την αλλοδαπή	(6.7)
Ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε αγοραίες τιμές		Ακαθάριστη εθνική δαπάνη σε αγοραίες τιμές	

2. Λογαριασμός εθνικού εισοδήματος

Πηγές εθνικού εισοδήματος		Συνολικό εισόδημα	
2.1 Αγροτικό εισόδημα	(4.5)	2.8 Εθνικό εισόδημα	(1.1)
2.2 Μισθοί και ημερομίσθια λοιπών κλάδων	(4.6)		
2.3 Πρόσοδοι περιουσίας και επιχειρηματικής δράσεως ιδιωτών	(4.7)		
2.4 Αποταμίευση εταιριών, συνεταιρισμών κλπ.	(5.6)		
2.5 Έμμεσοι φόροι επί των ανωνύμων εταιριών	(3.10)		
2.6 Πρόσοδοι περιουσίας και επιχειρηματικής δράσεως του δημοσίου	(3.7)		
2.7 Μείον: Τόκοι δημόσιου χρέους	(3.3)		
Εθνικό Εισόδημα		Εθνικό Εισόδημα	

3. Ενοποιημένος λογαριασμός Δημοσίου από τρέχουσες συναλλαγές

Διάθεση των πόρων

Πόροι

3.1 Δημόσια κατανάλωση	(1.6)
3.2 Επιδοτήσεις	(1.4)
3.3 Τόκοι δημόσιου χρεους	(2.7)
3.4 Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς ιδιώτες (καθαρό υπόλοιπο)	(4.8)
3.5 Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την αλλοδαπή	(6.8)
3.6 Αποταμίευση του δημοσίου	(5.5)

Τρέχουσες δαπάνες και αποταμίευση του δημοσίου

3.7 Πρόσοδοι περιουσίας και επιχειρηματικής δράσεως του δημοσίου	(2.6)
3.8 Έμμεσοι φόροι	(1.3)
3.9 Άμεσοι φόροι επί των ιδιωτών	(4.2)
3.10 Άμεσοι φόροι επί των ανωνύμων εταιριών	(2.5)
3.11 Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς το δημόσιο από την αλλοδαπή	(6.3)

Τρέχουσες εισπράξεις του δημοσίου

4. Ενοποιημένος λογαριασμός ιδιωτών και κοινοφελών ιδιωτικών ιδρυμάτων

Διάθεση των πόρων

Πόροι

4.1 Ιδιωτική κατανάλωση	(1.5)
4.2 Άμεσοι φόροι επί των ιδιωτών	(3.9)
4.3 Τρέχουσες μεταβιβάσεις στην αλλοδαπή	(6.9)
4.4 Αποταμίευση ιδιωτών	(5.7)

Δαπάνες και αποταμίευση ιδιωτών και κοινοφελών ιδιωτικών ιδρυμάτων

4.5 Αγροτικό εισόδημα	(2.1)
4.6 Μισθοί και ημερομίσθια λοιπών κλάδων	(2.2)
4.7 Πρόσοδοι περιουσίας και επιχειρηματικής δράσεως ιδιωτών	(2.3)
4.8 Τρέχουσες μεταβιβάσεις από το δημόσιο (καθαρό υπόλοιπο)	(3.4)
4.9 Τρέχουσες μεταβιβάσεις από την αλλοδαπή	(6.4)

Εισόδημα ιδιωτών και κοινοφελών ιδιωτικών ιδρυμάτων

5. Ενοποιημένος λογαριασμός επενδύσεων και αποταμιεύσεων

Διάθεση των πόρων

Πόροι

5.1 Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (1.7)	5.4 Αποσβέσεις και λοιπές προβλέψεις (1.2)
5.2 Αυξομείωση αποθεμάτων (1.8)	5.5 Αποταμίευση του δημοσίου (3.6)
5.3 Καθαρό υπόλοιπο δανείων από τη χώρα προς την αλλοδαπή (6.10)	5.6 Αποταμίευση εταιριών, συ- νεταρισμών κλπ. (2.4)
	5.7 Αποταμίευση ιδιωτών (4.4)
	5.8 Καθαρό υπόλοιπο μεταβιβά- σεων κεφαλαίων από την αλλοδαπή (6.5)
Ακαθάριστη αύξηση εθνικού πραγ- ματικού κεφαλαίου	Ακαθάριστη αύξηση εθνικού απο- ταμιευτικού κεφαλαίου

6. Ενοποιημένος λογαριασμός διεθνών συναλλαγών

Εξαγωγές αγαθών και εισροές κεφαλαίων

Εισαγωγές αγαθών και εκροές κεφαλαίων

6.1 Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (1.9)	6.6 Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (1.11)
6.2 Εισρέοντα εισοδήματα από την αλλοδαπή (1.10)	6.7 Εκρέοντα εισοδήματα προς την αλλοδαπή (1.12)
6.3 Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς το δημόσιο από την αλλοδαπή (3.11)	6.8 Τρέχουσες μεταβιβάσεις από το δημόσιο προς την αλλοδαπή (3.5)
6.4 Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς τους ιδιώτες από την αλλοδαπή (4.9)	6.9 Τρέχουσες μεταβιβάσεις από τους ιδιώτες προς την αλλοδαπή (4.3)
6.5 Καθαρό υπόλοιπο μεταβι- βάσεων κεφαλαίων από την αλλοδαπή (5.8)	6.10 Καθαρό υπόλοιπο δανείων από τη χώρα προς την αλλοδαπή (5.3)
Σύνολο	Σύνολο

ρίως υπηρεσιών τουρισμού, μεταφοράς αλλοδαπών προϊόντων και επιβατών με ημεδαπά μεταφορικά μέσα, ιδίως πλοία, κ.ά.) και από τις καθαρές εισροές (δηλαδή εισροές μείον εκροές) εισοδημάτων από την αλλοδαπή (με τη μορφή τόκων, μερισμάτων κ.ά.). Χρησιμοποιώντας τα διεθνή σύμβολα μπορούμε να εμφανίσουμε το λογαριασμό 1 με την ακόλουθη σχέση:

$$\text{GNP} = Y + D + \text{Ti} = C + G + I + (X - M)$$

Στην πιο πάνω σχέση, το σύμβολο X, εκτός των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, περιλαμβάνει και την εισροή εισοδημάτων από την αλλοδαπή συνεπεία κάθε είδους παροχών των ημεδαπών προς τους αλλοδαπούς και αντιστοίχως το M, εκτός των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, συμβολίζει και την εκροή εισοδημάτων στην αλλοδαπή συνεπεία διαφόρων παροχών των αλλοδαπών προς τους ημεδαπούς.

Το λογαριασμό 1, όπως αυτός χρησιμοποιείται, σύμφωνα με τη σύσταση των Ηνωμ. Εθνών και του Ο.Ο.Σ.Α., θα μπορούσαμε να τον κάνουμε απλούστερο και σαφέστερο αλλάζοντας τα «μείον» του δεξιού σκέλους σε «συν» και τοποθετώντας τα σχετικά μεγέθη στο αντίθετο σκέλος του λογαριασμού. Εάν ενεργήσουμε κατά τον τρόπο αυτό και αν τροποποιήσουμε τον τίτλο του λογαριασμού κατά τρόπο ώστε να γίνεται σαφέστερη η ιδιότητά του ως λογαριασμού, του οποίου το αριστερό σκέλος εκπροσωπεί τους πόρους και το δεξιό τον τρόπο διαθέσεως των πόρων, ο λογαριασμός θα αποκτήσει τη μορφή του λογαριασμού 1'.

**1' Λογαριασμός των πόρων του έθνους σε αγαθά και υπηρεσίες
και του τρόπου διαθέσεώς τους**

Πόροι		Διάθεση των πόρων			
1.1	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	(2.8)	1.5 } Ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση Ακαθάριστες επενδύσεις σε πάγια κεφάλαια και αποθέματα	(4.1)	
1.2		(5.4)		(3.1)	
1.3		(3.8)		(5.1)	
— 1.4		(3.2)		(5.2)	
1.11	Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	(6.6)	1.9	Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	(6.1)
1.12	Εκροή εισοδημάτων στην αλλοδαπή	(6.7)	1.10	Εισροή εισοδημάτων από την αλλοδαπή	(6.2)

Από το λογαριασμό 1' φαίνεται καθαρά ότι διαθέσιμοι πόροι για την ικανοποίηση των αναγκών των ημεδαπών είναι το προϊόν που προκύπτει

από την ακαθάριστη παραγωγή υλικών αγαθών και υπηρεσιών, στο οποίο προϊόν προστίθενται τα εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες ως και οι παροχές των αλλοδαπών στους ημεδαπούς (π.χ. η εργασία που παρέχεται στην ημεδαπή από αλλοδαπούς εργάτες και οι υπηρεσίες των κεφαλαίων που επενδύθηκαν από αλλοδαπούς), οι οποίες παροχές προκαλούν την εκροή συναλλάγματος (για την καταβολή των ημερομισθίων και των τόκων ή των μερισμάτων).

Οι πόροι αυτοί χρησιμοποιούνται από τους ιδιώτες και το δημόσιο για κατανάλωση και επένδυση, ενώ ένα τμήμα τους απορροφάται από το εξωτερικό με τη μορφή ημεδαπών προϊόντων και υπηρεσιών που αγοράζονται από τους αλλοδαπούς και παροχών των ημεδαπών προς τους αλλοδαπούς που συντελεί στην εισροή συναλλάγματος. Έτσι, το λογαριασμό 1' μπορούμε να τον εμφανίσουμε με την ακόλουθη σχέση

$$\text{GNP} + \text{M} = \text{C} + \text{G} + \text{I} + \text{X}$$

β. Λογαριασμός εθνικού εισοδήματος

Ο λογαριασμός αυτός, που φέρει τον αριθμό 2, δημιουργήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη και τον Ο.Ε.Ο.Σ. για να διευκολύνει τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες να καταρτίσουν εθνικούς λογαριασμούς, καθιστώντας τους λογαριασμούς αυτούς όσο το δυνατό πιο απλούς και ευανάγνωστους. Πραγματικά, ο λογαριασμός 2 δεν είναι τίποτε άλλο παρά ανάλυση του τρόπου κατανομής του εθνικού εισοδήματος, δηλαδή του εισοδήματος που καταχωρίστηκε στον προηγούμενο λογαριασμό, με αύξοντα αριθμό 1.1. Αν δεν υπήρχε αυτός ο λόγος, αντί στον αριθμό 1.1 να σημειωθεί το συνολικό εθνικό εισόδημα, θα αναγράφονταν αναλυτικά οι πηγές του εθνικού εισοδήματος, όπως αυτές εμφανίζονται στο αριστερό σκέλος του λογαριασμού 2. Έτσι συμπληρωμένος και διαμορφωμένος ο λογαριασμός 1 θα αποτελούσε το μοναδικό λογαριασμό των συνολικών πόρων του έθνους και του τρόπου διαθέσεώς τους.

Όπως έχει συγκροτηθεί, ο λογαριασμός 2 περιλαμβάνει στο δεξιό σκέλος το συνολικό εθνικό εισόδημα, και στο αριστερό σκέλος τις πηγές του εθνικού εισοδήματος που είναι: το αγροτικό εισόδημα, οι μισθοί και τα ημερομίσθια των υπαλλήλων και εργατών όλων των κλάδων της κοινωνικής οικονομίας (εκτός από τη γεωργία), οι πρόσοδοι από την περιουσία και την επιχειρηματική δράση των ιδιωτών (δηλαδή οι τόκοι, τα ενοίκια και τα διανεμηθέντα κέρδη), τα αποταμιεύσιμα από τις επιχειρήσεις ποσά (δηλαδή τα μη διανεμόμενα κέρδη που προορίζονται για αύξηση του αποθεματικού

κεφαλαίου ή του κυρίως κεφαλαίου των επιχειρήσεων), οι άμεσοι φόροι ειδικώς επί των ανωνύμων εταιριών (που μαζί με τα αποταμιευόμενα από αυτές κεφάλαια χαρακτηρίζονται ως «αδιανέμητα κέρδη») τέλος οι πρόσοδοι του κράτους από την περιουσία του και την επιχειρηματική του δραστηριότητα (όχι όμως και από τους φόρους και τα εσωτερικά δάνεια που δεν συμβάλλουν στη διαμόρφωση του εθνικού εισοδήματος). Από όλα αυτά αφαιρούνται οι τόκοι του δημόσιου χρέους, γιατί δεν αποτελούν πηγή εισοδήματος αλλά δαπάνη του Δημοσίου και εισόδημα των ιδιωτών και των παραγωγικών μονάδων που περιέχεται στις προσόδους από την περιουσία τους, για τις οποίες μιλήσαμε άμέσως πιο πάνω.

ν. Ενοποιημένος λογαριασμός του Δημοσίου από τρέχουσες συναλλαγές

Όπως προκύπτει από τον τίτλο του, ο λογαριασμός αυτός (αριθ. 3) περιλαμβάνει τις τρέχουσες συναλλαγές του Δημοσίου και όχι τις συναλλαγές που αναφέρονται στη δημόσια επένδυση, γιατί η τελευταία αποτελεί κοινούλι του λογαριασμού 5, με τίτλο «Ενοποιημένος λογαριασμός επενδύσεων και αποταμιεύσεων».

Στο δεξιό σκέλος του λογαριασμού αυτού περιλαμβάνονται οι τρέχουσες εισπράξεις του Δημοσίου: Πρόσοδοι από την περιουσία και την επιχειρηματική δράση του Δημοσίου, έμμεσοι και άμεσοι φόροι, τρέχουσες μεταβιβάσεις προς το Δημόσιο από την αλλοδαπή (μονομερείς παροχές που χορηγούνται για ειδικούς σκοπούς: φιλανθρωπικούς, οικονομικούς, άμυνας κ.ά.).

Στο αριστερό σκέλος εκτίθεται ο τρόπος χρησιμοποίησεως των πιο πάνω πόρων. Πραγματικά, οι πόροι αυτοί χρησιμοποιούνται από το Δημόσιο για καταναλωτικούς σκοπούς (αγορά αγαθών και υπηρεσιών), για επιδοτήσεις σε ημεδαπούς παράγωγους ή εισαγωγείς (με σκοπό τη μείωση του κόστους και της τιμής των προϊόντων που παράγονται στην ημεδαπή ή εισάγονται), για την καταβολή των τόκων του δημόσιου χρέους, για τη διενέργεια τρεχουσών μεταβιβάσεων σε ιδιώτες (ασφαλιστικές παροχές, συντάξεις, επιδόματα ανεργίας, δαπάνες για τη δημόσια υγεία, παιδεία κ.ά.) και για τη διενέργεια τρεχουσών μεταβιβάσεων στην αλλοδαπή (εισφορές σε διεθνείς οργανισμούς, δωρεές σε κυβερνήσεις ξένων χωρών κ.τ.λ.).

Η διαφορά μεταξύ των δύο σκελών αποτελεί τη δημόσια αποταμίευση. Η διαφορά αυτή σημειώνεται στο αριστερό σκέλος και έτσι ο λογαριασμός 3 εξισώνεται.

δ. Ενοποιημένος λογαριασμός ιδιωτών και κοινωφελών ιδιωτικών ιδρυμάτων

Στο δεξιό σκέλος του λογαριασμού αυτού (αριθ. 4) καταχωρίζονται οι πόροι, δηλαδή τα εισοδήματα των ιδιωτών και των κοινωφελών ιδρυμάτων αναλυτικότερα: το αγροτικό εισόδημα, οι μισθοί και τα ημερομίσθια των υπαλλήλων και εργατών που απασχολούνται στους λοιπούς (εκτός από τη γεωργία) παραγωγικούς κλάδους, οι πρόσδοδοι από την περιουσία (τόκοι, ενοίκια κ.λ.π.) και την επιχειρηματική δραστηριότητα των ιδιωτών (διανεμηθέντα κέρδη), και οι τρέχουσες μεταβιβάσεις από το Δημόσιο (βλ. πιο πάνω) και από την αλλοδαπή (μεταναστευτικά εμβάσματα, δωρεές κ.ά.).

Στο αριστερό σκέλος καταγράφεται ο τρόπος χρήσεως των πόρων. Πραγματικά οι πόροι αυτοί χρησιμοποιούνται από τους ιδιώτες και τα ιδρύματα για την ιδιωτική κατανάλωση, για την καταβολή των άμεσων φόρων και για τη διενέργεια τρεχουσών μεταβιβάσεων στην αλλοδαπή (δωρεές κ.λ.π.).

Η διαφορά των δύο σκελών αποτελεί την αποταμίευση των ιδιωτών και των ιδρυμάτων. Η διαφορά αυτή αναγράφεται στο ασθενέστερο αριστερό σκέλος και έτσι εξισώσεται ο λογαριασμός.

ε. Ενοποιημένος λογαριασμός επενδύσεων και αποταμιεύσεων

Το δεξιό σκέλος του λογαριασμού αυτού (αριθ. 5) περιλαμβάνει τους πόρους που είναι διαθέσιμοι και που χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Οι πόροι αυτοί είναι: οι αποσβέσεις και τα αποθεματικά των επιχειρήσεων, η αποταμίευση που πραγματοποιεί το Δημόσιο, οι εταιρίες και οι ιδιώτες και το καθαρό υπόλοιπο των μεταβιβάσεων κεφαλαίων από την αλλοδαπή (μεταβιβάσεις από την αλλοδαπή μείον μεταβιβάσεις από την ημεδαπή προς την αλλοδαπή).

Το αριστερό σκέλος του λογαριασμού αναφέρεται στον τρόπο χρήσεως των πιο πάνω πόρων. Έτσι, σε βάρος των πόρων αυτών πραγματοποιείται η επένδυση σε πάγια περιουσιακά στοιχεία και σε αποθέματα και ο καθαρός δανεισμός στην αλλοδαπή (δανεισμός της ημεδαπής προς την αλλοδαπή μείον δανεισμός της αλλοδαπής προς την ημεδαπή) που γίνεται συνήθως με τη μορφή αγοράς ομολογιών και μετοχών αλλοδαπών επιχειρήσεων και έτσι αποτελεί επένδυση ημεδαπών κεφαλαίων σε περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονται στην αλλοδαπή.

στ. Ενοποιημένος λογαριασμός διεθνών συναλλαγών

Το αριστερό σκέλος του λογαριασμού 6 περιλαμβάνει την εισροή συναλλάγματος ύστερα από τις συναλλαγές που η ημεδαπή πραγματοποίησε

με την αλλοδαπή: εισπράξεις από εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, εισροές εισοδημάτων των ημεδαπών που πραγματοποιήθηκαν στην αλλοδαπή (μισθοί, τόκοι, μερίσματα κ.ά.), τρέχουσες μεταβιβάσεις από την αλλοδαπή προς το Δημόσιο και τους ιδιώτες (με τη μορφή δωρεών) και καθαρές μεταβιβάσεις κεφαλαίων από την αλλοδαπή (δηλ. μεταβιβάσεις από την αλλοδαπή μείον μεταβιβάσεις από την ημεδαπή στην αλλοδαπή).

Το δεξιό σκέλος του λογαριασμού 6 αναφέρεται στον τρόπο χρήσεως του συναλλάγματος που η ημεδαπή απόκτησε ύστερα από τις παραπάνω συναλλαγές της με την αλλοδαπή. Πραγματικά, το συνάλλαγμα αυτό χρησιμοποιείται για την πληρωμή των αγαθών και υπηρεσιών που εισάγονται από την αλλοδαπή, για την καταβολή στους αλλοδαπούς των εισοδημάτων που απόκτησαν στην ημεδαπή (βλ. πιο πάνω στις αντίστοιχες εισροές), για τη διενέργεια τρεχουσών μεταβιβάσεων από το Δημόσιο και τους ιδιώτες στους αλλοδαπούς, τέλος για τη διενέργεια δανείων προς την αλλοδαπή.

Για να εναρμονίσουμε το λογαριασμό 6 με το λογαριασμό 1', θα έπρεπε το δεξιό σκέλος του που χαρακτηρίσαμε ως σκέλος εισαγωγής αγαθών και εκροής συναλλάγματος να το ονομάσουμε σκέλος «πόρων» ή «αποκτήσεως πόρων», αφού ξοδεύουμε το συνάλλαγμα για να εισαγάγουμε αγαθά και υπηρεσίες που ικανοποιούν τις ανάγκες μας. Επίσης, δανείζοντας στην αλλοδαπή αποκτούμε ομολογίες, που εκπροσωπούν περιουσιακά στοιχεία, δηλαδή πόρους. Βέβαια οι τρέχουσες μεταβιβάσεις του Δημοσίου και των ιδιωτών προς την αλλοδαπή γίνονται χωρίς αντιπαροχή. Εφόσον όμως πρόκειται γενικά για δωρεές προς την αλλοδαπή, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι χάρη σ' αυτές ικανοποιούνται άμεσα συμφέροντα της ημεδαπής, όπως η σύσταση ή η ενίσχυση συμμαχιών με χώρες της αλλοδαπής και η εξαιτίας αυτής τόνωση της εθνικής ασφάλειας, επίσης η εκπλήρωση ηθικής υποχρεώσεως προς συγγενείς που ζουν σε ξένες χώρες κ.τ.λ. Η ικανοποίηση των άυλων αυτών συμφερόντων αποτελεί «πόρο» της ημεδαπής με την ευρεία σημασία του όρου αυτού. Αντιστρόφως το αριστερό σκέλος του λογαριασμού 6 που χαρακτηρίσαμε ως σκέλος εξαγωγής αγαθών και εισροής συναλλάγματος θα έπρεπε να το ονομάσουμε σκέλος «διαθέσεως πόρων», αφού οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώνουν τους πόρους που η ημεδαπή διαθέτει για την ικανοποίηση των αναγκών της. Βέβαια οι τρέχουσες μεταβιβάσεις και οι μεταβιβάσεις κεφαλαίων από την αλλοδαπή προς την ημεδαπή γίνονται χωρίς αντιπαροχή. Αλλά και οι δωρεές αυτές μπορούν να θεωρηθούν ως μείωση των εγχώριων «πόρων» με την ευρεία του όρου αυτού σημασία, αφού δεσμεύουν ηθικώς την ημεδαπή και περιορίζουν την εθνική ανεξαρτησία.

Υστερά από όλες αυτές τις επεξηγήσεις μπορούμε να θεωρήσουμε ότι όλα τα δεξιά σκέλη των λογαριασμών 3, 4, 5 και 6 αναφέρονται στους πόρους και τα αριστερά σκέλη τους στη διάθεση των πόρων. Το αντίστροφο ισχύει σε σχέση με το λογαριασμό 1 (για το λογαριασμό 2 είδαμε ότι αυτός αποτελεί ανάλυση του 1.1 του πρώτου λογαριασμού). Η θεώρηση αυτή συντελεί ώστε οι έξι λογαριασμοί που εκθέσαμε πιο πάνω να αποτελούν σύστημα λογαριασμών που λειτουργούν κατά το διγραφικό σύστημα, κατά το οποίο, όταν χρεώνεται ένας λογαριασμός με ένα ποσό, πρέπει να πιστώνεται ένας άλλος με το ίδιο ποσό. Όπως όμως θα δούμε στην επόμενη παράγρ. 3, το σύστημα αυτό δε λειτουργεί σύμφωνα με το γενικό κανόνα της λογιστικής, κατά τον οποίο το αριστερό σκέλος όλων των λογαριασμών είναι το σκέλος της χρεώσεως και το δεξιά είναι το σκέλος της πιστώσεως.

δ. Παρατηρήσεις σε σχέση με το σύστημα λογαριασμών της δεύτερης γενιάς

α. Το σύστημα λογαριασμών που θέσπισαν τα πινόμενα Ε.Υ.Η. και ο Ο.Ε.Ο.Σ. και που εφαρμόζεται και στην πατρίδα μας, κατατάσσει τους συναλλασσόμενους σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες: των εταιριών, των ιδιωτών (στους οποίους περιλαμβάνονται και τα κοινωφελή ιδρύματα), του Δημοσίου και του υπόλοιπου κόσμου ή της αλλοδαπής. Εξάλλου οι συναλλαγές καθεμιάς από τις 4 κατηγορίες είναι δύο ειδών: τρέχουσες συναλλαγές και σχηματισμός κεφαλαίων. Εάν λοιπόν θέλαμε να έχουμε πλήρες σύστημα εθνικών λογαριασμών, έπρεπε να έχουμε ανά δύο λογαριασμούς για κάθε μια από τις τέσσερις κατηγορίες συναλλασσομένων, ενόσω οκτώ λογαριασμούς, εκτός από το βασικό λογαριασμό του εθνικού προϊόντος και της εθνικής δαπάνης, που μαζί με το λογαριασμό του εθνικού εισοδήματος αναφέρονται σ' ολόκληρη την εθνική οικονομία. Αλλά αντί των 4 λογαριασμών σχηματισμού κεφαλαίου κρίθηκε σκόπιμο να συσταθεί μόνο ένας: ο «ενοποιημένος λογαριασμός επενδύσεων και αποταμιεύσεων». Παράλληλα, για τις τρέχουσες συναλλαγές της κατηγορίας «εταιρίες» δεν ιδρύθηκε ιδιαίτερος λογαριασμός, αλλά αποφασίστηκε οι συναλλαγές αυτές να καταχωρίζονται μόνο στους λογαριασμούς 1 και 2 που, όπως είδαμε, εικονίζουν όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται στα πλαίσια ολόκληρου του έθνους. Υστερά από την απλοποίηση αυτή, έμειναν, εκτός από τους δύο τελευταίους (αριθ. 1-2), οι λοιποί τέσσερις λογαριασμοί (αριθ. 3-6) που χαρακτηρίζονται και ως «ενοποιημένοι» (consolidated-consolidés) γιατί καθένας περιλαμβάνει και συνενώνει όλες τις χιλιάδες χιλιάδων συναλλαγών που πραγματοποιούνται από κάθε μια από τις υπόλοιπες τρεις κατηγορίες

συναλλασσομένων (το Δημόσιο, τούς ιδιώτες και την αλλοδαπή) ή που πραγματοποιούνται και από τις τρεις κατηγορίες συγχρόνως με σκοπό την αποταμίευση κεφαλαίων και στη συνέχεια την επένδυσή τους στην ημεδαπή ή και στην αλλοδαπή.

β. Οι συναλλαγές που καταγράφονται στους εθνικούς λογαριασμούς αποτελούν «ροές» και όχι «αποθέματα». Ακόμη και η «αυξομείωση των αποθεμάτων» (βλ. 1.8 και 5.2) είναι ροή, αφού η αυξομείωση αυτή αναφέρεται στην προσθήκη στα αποθέματα ή στην αφαίρεση από αυτά (και όχι σ' αυτά τα ίδια τα αποθέματα). Επίσης οι επενδύσεις σε πάγια περιουσιακά στοιχεία (βλ. 1.7 και 5.1) είναι ροές, γιατί αναφέρονται στην αύξηση των περιουσιακών στοιχείων (και όχι στα στοιχεία που υπάρχουν σε ορισμένη στιγμή), ενώ οι αποσβέσεις (1.2 και 5.4) αναφέρονται στη μείωση της αξίας τους. Οι εθνικοί λογαριασμοί της δεύτερης γενιάς αγνοούν τα αποθέματα και τα πάγια περιουσιακά στοιχεία, που στην ιδιωτική λογιστική εμφανίζονται τόσο στους λογαριασμούς του Καθολικού όσο και στον Ισολογισμό.

γ. Στους εθνικούς λογαριασμούς ακολουθείται η αρχή, κατά την οποία όταν χρεώνεται ένας λογαριασμός πρέπει να πιστώνεται ένας άλλος. Αλλά οι απλοποιήσεις που πράγματιποίησαν τα Ηνωμένα Έθνη και ο Ο.Ε.Ο.Σ. συνετέλεσαν ώστε το σκέλος των πόρων να μη αποτελεί το δεξιό σκέλος όλων των λογαριασμών και, αντιστοίχως, το σκέλος της διαθέσεως των πόρων να μη αποτελεί το αριστερό σκέλος όλων των λογαριασμών. Με βάση όσα σημειώθηκαν στην προηγούμενη παράγρ. 3 και όσα εκθέτονται στην παράγρ. αυτή, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το σύστημα των εθνικών λογαριασμών που επινόησαν τα Ηνωμένα Έθνη και ο Ο.Ε.Ο.Σ. είναι βέβαια πρακτικό, εύχρηστο, εφαρμόσιμο και σε χώρες των οποίων η διοίκηση δεν είναι υψηλού επιπέδου, λίγη όμως έχει σχέση με τους βασικούς κανόνες της λογιστικής, όπως αυτοί διαμορφώθηκαν βαθμιαία και εφαρμόζονται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

4. Το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς

Όπως σημειώθηκε πιο πάνω στην παράγραφο 1, το σύστημα της τρίτης γενιάς καταρτίσθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη και παράλληλα από τη στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και εφαρμόζεται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ αυτών και στη Γαλλία. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι Γάλλοι χαρακτηρίζουν το σύστημα αυτό ως σύστημα της τέταρτης γενιάς, για το λόγο ότι προηγουμένως εφαρμόστηκε στη Γαλλία ένα άλλο, που αποτελούσε τον πρόδρομο του σημερινού.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα του συστήματος λογαριασμών της τρίτης

γενιάς είναι ότι το σύστημα αυτό αποτελείται από μια σειρά λογαριασμών, που συνδέονται μεταξύ τους χάρη στη μεταφορά του υπόλοιπου κάθε λογαριασμού στον επόμενο λογαριασμό, του οποίου το υπόλοιπο αυτό αποτελεί την πρώτη εγγραφή. Το υπόλοιπο του τελευταίου λογαριασμού είναι το τελικό, με την έννοια ότι ύστερα από αυτό δεν υπάρχουν άλλες οικονομικές δραστηριότητες. Το σύστημα εθνικών λογαριασμών που εξετάζουμε περιλαμβάνεται στον πίνακα II.

Στο σύστημα αυτό πρώτος είναι ο «1, Λογαριασμός Παραγωγής» (Compte de production), που στη στήλη των πόρων εμφανίζει τη συνολική αξία της παραγωγής. Στη στήλη της χρήσεως των πόρων καταγράφεται η αξία των ενδιάμεσων αγαθών που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή αυτή. Το υπόλοιπο αποτελεί την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και είναι το μέτρο της συμβολής όλων των κλάδων στην αύξηση της αξίας των πρώτων υλών που χρησιμοποιήθηκαν στην παραγωγική διαδικασία.

Ακολουθούν τρεις λογαριασμοί συναλλαγών, που αναφέρονται στον τρόπο κατά τον οποίο η προστιθέμενη αξία κατανέμεται μεταξύ των συντελεστών της παραγωγής.

Ο πρώτος από τους τρεις είναι ο «2, Λογαριασμός Εκμεταλλεύσεως» (Compte d'exploitation), που έχει ως βασικό πόρο την προστιθέμενη αξία και ως δευτερεύοντα τις επιχορηγήσεις του Δημοσίου στους παραγωγούς. Σε βάρος των πόρων αυτών καταβάλλονται οι μισθοί και τα ημερομίσθια των απασχολούμενων υπαλλήλων και εργατών, οι εισφορές των παραγωγών στους οργανισμούς κοινωνικών ασφαλίσεων και οι φόροι που συνδέονται με την παραγωγή (κυρίως οι έμμεσοι φόροι). Το υπόλοιπο (Ακαθάριστο πλεόνασμα της εκμεταλλεύσεως) μεταφέρεται στον επόμενο λογαριασμό του εισοδήματος.

Ο «3, Λογαριασμός Εισοδήματος» (Compte de revenu) έχει ως αρχικό πόρο το υπόλοιπο του λογαριασμού εκμεταλλεύσεως. Σ' αυτόν προστίθενται τα εισοδήματα (μισθοί και ημερομίσθια) των εργαζομένων υπαλλήλων και εργατών (που στις αναπτυγμένες χώρες αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα του εθνικού εισοδήματος), τα εισοδήματα από την ιδιοκτησία και την επιχειρηματική δραστηριότητα και τα εισοδήματα από τρέχουσες μεταβιβάσεις (χωρίς αντιπαροχή). Στο σκέλος της χρήσεως των πόρων περιλαμβάνονται κυρίως οι καταβαλλόμενες από τους παραγωγούς αμοιβές του κεφαλαίου και της επιχειρηματικής δραστηριότητας και οι τρέχουσες μεταβιβάσεις προς τρίτους (χωρίς αντιπαροχή). Η διαφορά συμβάλλει στη διαμόρφωση του κονδυλίου «Ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα».

Το κονδύλι «Ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα» μεταφέρεται από τον «3, Λογαριασμός Εισοδήματος» στον «4, Λογαριασμός Χρήσεως

ΠΙΝΑΚΑΣ II

- Σύστημα εθνικών λογαριασμών (γ' γενιάς)

Χρήση των πόρων

Πόροι

1. Λογαριασμός Παραγωγής

Αναλωθέντα ενδιάμεσα αγαθά
Υπόλοιπο: ακαθάριστη
προστιθεμένη αξία

Παραγωγή

2. Λογαριασμός Εκμεταλλεύσεως

Καταβολή μισθών και ημερομισθίων
Καταβολή των κοινωνικών επιβαρύνσεων
Καταβολή εμμέσων φόρων
Υπόλοιπο: Ακαθάριστο πλεόνασμα εκμεταλλεύσεως

Ακαθάριστη προστιθεμένη αξία

Επιχορηγήσεις στους παραγωγούς

3. Λογαριασμός Εισοδήματος

Καταβολή αμοιβών κεφαλαίου και επιχειρηματικής δραστηριότητας
Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς τρίτους
Υπόλοιπο: Ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα

Ακαθάριστο πλεόνασμα εκμεταλλεύσεως

Εισοδήματα από μισθούς και ημερομίσθια

Εισοδήματα από ιδιοκτησία και επιχειρηματική δραστηριότητα

Εισοδήματα από τρέχουσες μεταβιβάσεις

4. Λογαριασμός Χρήσεως του Εισοδήματος

ελική κατανάλωση
πόλοιπο: Ακαθάριστη αποταμίευση

Ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα

5. Λογαριασμός Κεφαλαίου

Ακαθάριστη επένδυση σε πάγια περιουσιακά στοιχεία
Αυξομειώσεις αποθεμάτων
Μεταβιβάσεις προς τρίτους μη επενδυθέντων κεφαλαίων
Ικανότητα της οικονομίας να χρηματοδοτήσει(+) ή ανάγκη να ζητήσει χρηματοδότηση(-)

Ακαθάριστη αποταμίευση
Μεταβιβάσεις στις επιχειρήσεις κεφαλαίων για επένδυση

του Εισοδήματος» (Compte d'utilisation du revenu), του οποίου αποτελεί το μόνο πόρο. Το μεγαλύτερο μέρος του πόρου αυτού καταναλώνεται και το υπόλοιπο αποτελεί την «ακαθάριστη αποταμίευση». Το υπόλοιπο αυτό μεταφέρεται από το αριστερό σκέλος του «4, Λογαριασμού Χρησέως του Εισοδήματος» στον επόμενο «5, Λογαριασμό Κεφαλαίου».

Ο «5, Λογαριασμός Κεφαλαίου» (Compte de capital) προικοδοτείται κυρίως με την «Ακαθάριστη Αποταμίευση», όπως είδαμε παραπάνω, ενδεχομένως με μεταβιβάσεις κεφαλαίων με σκοπό την επένδυση (χωρίς αντιπαροχή). Οι πόροι αυτοί χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίηση των εξής σκοπών: για την ακαθάριστη επένδυση σε πάγια περιουσιακά στοιχεία, για την καθαρή επένδυση σε αποθέματα και ενδεχομένως για μεταβιβάσεις σε τρίτους μη επενδυθέντων κεφαλαίων (χωρίς αντιπαροχή). Η διαφορά μεταξύ των πόρων του λογαριασμού κεφαλαίου και της χρήσεως των πόρων αυτών, αν είναι θετική, αποτελεί τεκμήριο της ικανότητας της εθνικής οικονομίας να χρηματοδοτήσει τις πιο πάνω επενδύσεις, και αν είναι αρνητική αποδεικνύει την ανάγκη χρηματοδοτήσεώς τους.

5. Παρατηρήσεις σε σχέση με το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς

α. Το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς πλεονεκτεί κατά το ότι λειτουργεί σύμφωνα με τους βασικούς κανόνες της λογιστικής, ενώ, όπως είδαμε πιο πάνω στην παράγρ. 3, δε συμβαίνει το ίδιο στην περίπτωση του συστήματος της δεύτερης γενιάς. Εντούτοις και το σύστημα που εξετάζουμε τώρα μειονεκτεί κατά το ότι στους λογαριασμούς του καταχωρίζονται μόνο «ροές». Στα πλαίσια του συστήματος αυτού δεν λειτουργούν λογαριασμοί που να εκπροσωπούν τα αποθέματα, ειδικότερα τα υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία του έθνους, ούτε ισολογισμός που να εικονίζει την περιουσιακή κατάσταση του έθνους σε μια δεδομένη στιγμή. Πρέπει όμως να υπογραμμισθεί ότι, όταν τα Ηνωμένα Έθνη συνέταζαν το σύστημα της τρίτης γενιάς, πρόβλεψαν τη μεταγενέστερη διεύρυνσή του, ώστε να περιλάβει στο μέλλον και τον εθνικό ισολογισμό. Το ίδιο ισχύει και σε σχέση με το σύστημα που επινόησε η Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

β. Στο σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς οι οικονομικές μονάδες χαρακτηρίζονται ως θεσμικές μονάδες (unités institutionnelles). Θεσμική μονάδα είναι η οικονομική μονάδα που αντιστοιχεί στο πιο μικρό κέντρο λήψεως αποφάσεων, δηλαδή η οικονομική μονάδα που αποφασίζει αυτόνομα για τις δραστηριότητές της γενικά, ει-

δικότερα για τον τρόπο διαθέσεως του εισοδήματός της, για το ποσοστό του εισοδήματός που θα αποταμιεύσει και για τις επενδύσεις που θα πραγματοποιήσει. Θεσμικές μονάδες είναι τα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου (στα οποία πρωτεύουσα θέση κατέχουν οι επιχειρήσεις, με εξαίρεση τις ατομικές επιχειρήσεις, τις οποίες το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς κατατάσσει στην κατηγορία των «οικογενειών») και οι «οικογένειες» ή τα «νοικοκυριά», που μπορεί να αποτελούνται και από ένα μόνο πρόσωπο.

Το σύνολο των θεσμικών μονάδων που συμπεριφέρονται κατά τρόπο ομοίμορφο καλείται θεσμικός τομέας (*secteur institutionnel*). Το σύστημα της τρίτης γενιάς κατατάσσει τις θεσμικές μονάδες σε επτά θεσμικούς τομείς. Οι τομείς αυτοί είναι οι εταιρίες που δεν έχουν χρηματοπιστωτικό χαρακτήρα, τα πιστωτικά ιδρύματα, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, η δημόσια διοίκηση, τα κοινωφελή ιδρύματα, οι οικογένειες (τα νοικοκυριά) και η αλλοδαπή.

γ. Το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς διαφέρει από το προηγούμενο στα εξής σημεία: 1) Στο σύστημα της δεύτερης γενιάς οι συναλλασσόμενοι διαιρέθηκαν σε τέσσερις κατηγορίες, ενώ στο σύστημα που εξετάζουμε οι αντίστοιχες θεσμικές μονάδες κατατάσσονται σε επτά θεσμικούς τομείς. Υπενθυμίζουμε σχετικώς ότι στο σύστημα της δεύτερης γενιάς τα κοινωφελή ιδρύματα ήταν συνενωμένα με τους «ιδιώτες» στα πλαίσια του λογαριασμού αριθ. 4, ενώ στο σύστημα της τρίτης γενιάς τα ιδρύματα αυτά αποτελούν ιδιαίτερο θεσμικό τομέα. Επίσης υπενθυμίζουμε ότι στο σύστημα της δεύτερης γενιάς δε γινόταν διάκριση μεταξύ ατομικών επιχειρήσεων και εταιριών, ενώ στο σύστημα της τρίτης γενιάς οι ατομικές επιχειρήσεις υπάγονται στο θεσμικό τομέα «οικογένειες» (ή νοικοκυριά). 2) Στο νέο σύστημα η «παραγωγή» δεν αποτελεί λειτουργία μόνο των επιχειρήσεων (όπως στο προηγούμενο) αλλά και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπως και της διοικήσεως (της δημόσιας και της ιδιωτικής, ειδικότερα των κοινωφελών ιδρυμάτων), της οποίας έργο είναι η «μη εμπορευματική παραγωγή». Έτσι, στο νέο σύστημα «εμπορευματική παραγωγή» (*production marchande*) είναι εκείνη της οποίας τα υλικά αγαθά και οι υπηρεσίες ανταλλάσσονται συνήθως σε μια αγορά. Η «μη εμπορευματική παραγωγή» (*production non marchande*) αναφέρεται μόνο σε υπηρεσίες και μόνον όταν αυτές παρέχονται στην κοινωνική οικονομία ή σε ομάδες οικογενειών δωρεάν ή σχεδόν δωρεάν. Το σύνολο των υλικών αγαθών και των υπηρεσιών αυτών αποτελεί το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, που είναι το πρώτο κονδύλιο, από το οποίο ξεκινά η διαδικασία καταχωρίσεως των επόμενων κονδυλίων στους λογαριασμούς της τρίτης γενιάς.

δ. Το σύστημα λογαριασμών της τρίτης γενιάς συμπληρώνουν οι εξής πίνακες:

— Ο οικονομικός πίνακας του συνόλου των συναλλαγών (Tableau économique d'ensemble), στο κέντρο του οποίου καταχωρίζονται οι κατηγορίες των συναλλαγών, ενώ δεξιά αναγράφονται οι πόροι (σε ειδικές στήλες σημειώνονται οι πέντε λογαριασμοί και στη συνέχεια τα ποσά που αντιστοιχούν σε κάθε μια από τις κατηγορίες των συναλλασσομένων) και αριστερά καταγράφεται ο τρόπος χρήσεως των πόρων (σε ειδικές στήλες οι πέντε λογαριασμοί και τα ποσά, όπως και στην αντίθετη πλευρά). Ο πίνακας αυτός δίνει μια γενική εικόνα του συνόλου των συναλλαγών που πραγματοποιούνται στην κοινωνική οικονομία.

— Ο πίνακας εισροών-εξροών (Tableau d'entrées-sorties) που αναφέρεται σε 36 κλάδους παραγωγής και 35 προϊόντα και παριστάνει τη γενική ισορροπία των πόρων και της χρήσεώς τους. Στον πίνακα αυτόν εικονίζεται η ροή των αγαθών και των υπηρεσιών από κάθε κλάδο δεδομένης κοινωνικής οικονομίας στους άλλους και καθορίζονται με ακρίβεια οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των κλάδων αυτών. Π.χ. για να παραχθούν καινούργια αυτοκίνητα αξίας ενός εκατομμυρίου δολλαρίων, η βιομηχανία αυτοκινήτων πρέπει να αγοράσει χάλυβα αξίας 235.000 δολλαρίων, άλλα μη σιδηρούχα μέταλλα 79.000 δολλαρίων, χημικά προϊόντα 58.000 δολλαρίων, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα 39.000 δολλαρίων, χαρτί και συναφή προϊόντα 32.000 δολλαρίων, υπηρεσίες χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών ιδρυμάτων 10.000 δολλαρίων, υπηρεσίες τηλεφωνικών και τηλεγραφικών οργανισμών 6.000 δολλαρίων κ.ά. Ό,τι ισχύει για τη βιομηχανία αυτοκινήτων ισχύει αναλόγως για όλους τους κλάδους της κοινωνικής οικονομίας. Έτσι δημιουργείται μεταξύ των διάφορων κλάδων πλέγμα σχέσεων, οι οποίες καταγράφονται στον πίνακα εισροών-εξροών. Κάθε σειρά του πίνακα αυτού δείχνει τι πωλεί κάθε κλάδος σε κάθε ένα από τους άλλους, και κάθε στήλη δείχνει τι αγοράζει κάθε κλάδος από κάθε ένα από τους άλλους. Λεπτομέρειες σχετικές με τον τρόπο συντάξεως του πίνακα αυτού μπορεί ο αναγνώστης να αναζητήσει στα έργα του ρωσικής καταγωγής αμερικανού οικονομολόγου W. Leontief⁵, ο οποίος επιτόνησε τον πίνακα. Εκείνο που κρίνεται σκόπιμο να τονισθεί εδώ είναι ότι ο πίνακας εισροών-εξροών αποτελεί μια λεπτομερέστερη ανάλυση του οικονομικού πίνακα του συνόλου των συναλλαγών που μνημονεύσαμε πιο πάνω.

5. Βλ. *Wassily Leontief: Studies in the Structure of the American Economy*, New York: Oxford University Press, 1953, του ίδιου συγγραφέα: *Input-Output Economics*, New York 1966.

— Ο πίνακας των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών (Tableau des opérations financières) εμφανίζει τις καθαρές ροές πιστώσεων και χρεών (αφού δηλαδή αφαιρεθούν οι αντίστοιχες εξοφλήσεις) μεταξύ του πιστωτικού συστήματος και των λοιπών θεσμικών τομέων.

— Εκτός των λογαριασμών και πινάκων που αναφέρουμε πιο πάνω, το σύστημα της τρίτης γενιάς περιλαμβάνει και πολλούς άλλους, των οποίων όμως η εξέταση θα επιβάρυνε άσκοπα το χείμενο της εργασίας αυτής. Εκείνο που είναι χρήσιμο να υπογραμμισθεί είναι ότι, χάρη στους λογαριασμούς και τους πίνακες αυτούς, το σύστημα που εξετάζουμε είναι πλουσιότερο από το προηγούμενο και παρέχει στους ειδικούς επιστήμονες πολύ περισσότερες δυνατότητες να μελετήσουν την εθνική οικονομία μιας χώρας και να διατυπώσουν προβλέψεις για τη μελλοντική εξέλιξη.

V. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ

Η λογιστική τεχνική άρχισε να εξελίσσεται πριν από αρκετές εκατονταετίες και ήδη έφθασε σε αξιοσημείωτο βαθμό τελειότητας. Όπως όμως διαπιστώσαμε από όσα εκθέσαμε ως τώρα, η συστηματική εφαρμογή της περιορίστηκε κυρίως στον ιδιωτικό τομέα της κοινωνικής οικονομίας. Στο δημόσιο τομέα η λογιστική τεχνική ήταν πάντοτε υποτυπώδης, γιατί είχε ως κύριο σκοπό την παρακολούθηση της εκτελέσεως του δημόσιου προϋπολογισμού. Μόλις στα τελευταία χρόνια καταβλήθηκε προσπάθεια εκσυγχρονισμού του δημόσιου λογιστικού σχεδίου. Ως προς την κοινωνική λογιστική, αυτή διαμορφώθηκε μόλις μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, χωρίς να πάρει ακόμη την τελική μορφή της. Στο τελευταίο αυτό τμήμα της μελέτης θα συγκρίνουμε τους τρεις κλάδους λογιστικής, ειδικότερα θα συγκρίνουμε το ιδιωτικό, το δημόσιο και το εθνικό λογιστικό σχέδιο και θα προσπαθήσουμε να διαπιστώσουμε μέχρι ποιου σημείου έχει προχωρήσει ο εκσυγχρονισμός του δημόσιου και του εθνικού λογιστικού σχεδίου.

1. Σύγκριση Γενικού Λογιστικού Σχεδίου και Δημοσίου Λογιστικού Σχεδίου

Όπως ανακοινώθηκε στο κεφάλαιο III της εργασίας αυτής, στο Δημόσιο Λογιστικό Σχέδιο άρχισαν ήδη να εφαρμόζονται ορισμένες αρχές του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου. Μάλιστα στη Γαλλία, της οποίας το δημόσιο λογιστικό σχέδιο εξετάσαμε με περισσότερη προσοχή, η εφαρμογή των αρχών αυτών προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. Έτσι: 1) Το διάταγμα

αριθ. 47-2051 της 22ας Οκτωβρίου 1947 υποχρεώνει τους δημόσιους οργανισμούς, που έχουν εμπορικό ή βιομηχανικό χαρακτήρα, να εφαρμόσουν το γενικό λογιστικό σχέδιο. 2) Το άρθρο 81 του Διατάγματος αριθ. 53-1227 της 10ης Δεκεμβρίου 1953 καθορίζει ότι στα δημόσια ιδρύματα με καθαρά διοικητικό χαρακτήρα, το λογιστήριο εφαρμόζει το λογιστικό σχέδιο που ενέχρине ο Υπουργός των Οικονομικών και που σε ορισμένες περιπτώσεις (κοινότητες κάτω των 5.000 κατοίκων και ξενοδοχεία) συμπίπτει με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο. 3) Το άρθρο 68 του διατάγματος αριθ. 56-601 της 19ης Ιουνίου 1956 ορίζει ότι, ως προς τη δημόσια διοίκηση, με απόφαση του Υπουργού των Οικονομικών θα προσδιορισθεί η λογιστική ονοματολογία και τα πλαίσια λειτουργίας των λογαριασμών, που θα εμπνέονται από το γενικό λογιστικό σχέδιο. Παρ' όλα αυτά, στην παράγρ. 2 του κεφαλαίου ΙΙΙ διαπιστώσαμε ότι το δημόσιο λογιστικό σχέδιο, όπως διαμορφώθηκε σήμερα στη Γαλλία, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανταποκρίνεται στις αξιώσεις ενός πλήρους λογιστικού σχεδίου. Αυτό οφείλεται στις βασικές διαφορές που υπάρχουν μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας λογιστικής. Πραγματικά, στην ιδιωτική λογιστική, ειδικότερα στο Γ.Λ.Σ., εφαρμόζεται η διπλογραφική μέθοδος, ενώ σε πολλές περιοχές του δημόσιου λογιστικού ισχύει η απλογραφική μέθοδος. Εξάλλου στην ιδιωτική λογιστική καταχωρίζονται με επιμέλεια οι μεταβολές όλων των περιουσιακών στοιχείων της επιχειρήσεως, ενώ κύριος σκοπός του δημόσιου λογιστικού σχεδίου είναι η παρακολούθηση των εισπράξεων και των πληρωμών που αναφέρονται στα κονδύλια εσόδων και εξόδων του προϋπολογισμού. Επίσης η ιδιωτική λογιστική αποβλέπει, εκτός των άλλων, στην εξεύρεση του αποτελέσματος της παραγωγικής δραστηριότητας, δηλαδή στην εξακρίβωση του κέρδους ή της ζημίας που πραγματοποιήσει η επιχείρηση, ενώ το δημόσιο λογιστικό σχέδιο ενδιαφέρεται κυρίως για τη χρηστή διαχείριση του δημόσιου χρήματος και λιγότερο για τα αποτελέσματα της διαχειρίσεως, αφού μάλιστα τα αποτελέσματα αυτά (πλεόνασμα ή έλλειμμα του προϋπολογισμού) είναι περίπου γνωστά από την αρχή. Τέλος, ορισμένες εκδηλώσεις της δραστηριότητας της δημόσιας διοικήσεως (είσπραξη φόρων, επιχορηγήσεις στους παραγωγούς, κάθε είδους παροχές σε διάφορες κοινωνικές τάξεις κ.ά.) δεν προβλέπονται καν από το Γ.Λ.Σ. Ύστερα από όλα αυτά, διερωτάται κανείς γιατί να επιδιωχθεί η εφαρμογή του Γ.Λ.Σ. στο δημόσιο λογιστικό, η οποία εφαρμογή, εκτός των άλλων, θα περιπλέξει την τήρηση των λογιστικών βιβλίων στη δημόσια διοίκηση, αφού στα βιβλία αυτά θα πρέπει να καταχωρισθεί το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων του Δημοσίου (των οποίων ο υπολογισμός δεν είναι εύκολος) και οι αποσβέσεις των στοιχείων αυτών (που έχουν πολύ μικρότερη σημασία από ό,τι στις ιδιωτικές επιχειρήσεις).

Παρά τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας λογιστικής και παρὰ τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζει η εφαρμογή του Γ.Λ.Σ. στη δημόσια διοίκηση, επικρατεί η αντίληψη ότι οι δύο κλάδοι της λογιστικής πρέπει να πλησιάσουν ακόμη περισσότερο ο ένας με τον άλλο, ακόμη και να συγχωνευθούν. Πρώτα γιατί οι γενικοί κανόνες της λογιστικής είναι κοινοί για όλους τους κλάδους της και οι επιδιώξεις τους είναι οι ίδιες: να διευκολυνθεί η διαπίστωση και ο έλεγχος των μεταβολών των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχειρήσεως, του Δημοσίου ή ολόκληρης της εθνικής οικονομίας, επίσης να παρασχεθούν σαφείς και ακριβείς πληροφορίες σ' όσους ενδιαφέρονται για τις μεταβολές αυτές. Οι μεταβολές των περιουσιακών στοιχείων μπορούν να εκτιμηθούν και να συγκριθούν με τη χρησιμοποίηση των ίδιων λογιστικών οργάνων και με προσφυγή σε ανάλογες τεχνικές. Εξάλλου, όπως αναφέρει ο G. Rey, Προϊστάμενος του Γραφείου Μελετών της Διευθύνσεως Δημοσίας Λογιστικής στη Γαλλία, οι συντάκτες του γαλλικού Γ.Λ.Σ. του 1947 δε νομοθέτησαν μόνο για τις βιομηχανικές και εμπορικές επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει ότι στην εισηγητική έκθεση του γαλλικού Γ.Λ.Σ. του 1947, ο André Brunet τόνιζε μεταξύ άλλων ότι η καθιέρωση μιας εθνικής λογιστικής συνεπάγεται προφανώς μια βαθειά αναμόρφωση της δημόσιας λογιστικής⁶.

Σ' όσα αναφέρονται πιο πάνω θα πρέπει να προστεθεί ότι ήδη στην πράξη η δημόσια λογιστική έχει προσεγγίσει σημαντικά την ιδιωτική λογιστική και αντιστρόφως. Έτσι, όπως είδαμε πιο πάνω, οι δημόσιοι οργανισμοί που έχουν εμπορικό και βιομηχανικό χαρακτήρα και ορισμένα δημόσια ιδρύματα με καθαρά διοικητικό χαρακτήρα εφαρμόζουν ήδη το γαλλικό Γ.Λ.Σ. Εξάλλου, οι διατάξεις του άρθρου 68 του διατάγματος 56-601 που αναφέραμε πιο πάνω θα συμβάλουν βαθμιαία στην εναρμόνιση του δημοσίου λογιστικού σχεδίου με το Γ.Λ.Σ. Από την άλλη πλευρά, η ιδιωτική λογιστική έχει προσεγγίσει στη δημόσια λογιστική, ιδίως χάρη στην ευρεία χρήση του προϋπολογισμού στις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Πραγματικά, στις σύγχρονες μεγάλες επιχειρήσεις, ο προϋπολογισμός εσόδων και εξόδων αποτελεί σπουδαίο όργανο ασκήσεως της πολιτικής που χαράσσει το διοικητικό συμβούλιό τους.

Ανεξάρτητα από την τάση προσεγγίσεως των δύο τομέων της λογιστικής, υπάρχει επιτακτική ανάγκη πληρέστερης εναρμονίσεώς τους. Ο ρόλος του δημοσίου τομέα στην κοινωνική οικονομία ενισχύθηκε σημαντικά ύστε-

6. Βλ. G. Rey: Comptabilité publique et plan comptable, στη Revue de Trésor, 1958, σ. 301-2.

ρα από τον πρώτο και κυρίως ύστερα από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Όχι μόνο ιδρύθηκαν μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις και σε πολλές χώρες κρατικοποιήθηκαν ιδιωτικές, αλλά επιπλέον σ' όλες τις χώρες του δυτικού κόσμου το κράτος παρεμβαίνει στην οικονομική ζωή, τονώνοντας ορισμένους κλάδους με επιχορηγήσεις, προστατεύοντας άλλους με εισαγωγικούς δασμούς, προχωρώντας στην ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος και ενισχύοντας έτσι τις απορότερες κοινωνικές τάξεις. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, δεν επιτρέπεται η δημοσία λογιστική να εξακολουθήσει να περιορίζεται στον παλαιό ρόλο του ελέγχου της διαχείρισεως του δημοσίου χρηματός. Πρέπει, αφού αναμορφωθεί, να αναλάβει τον ευρύτερο ρόλο του καθοδηγητή της κυβερνήσεως και να τη βοηθήσει στην προσπάθεια που καταβάλλει να χαράξει και να ασκήσει την κατάλληλη οικονομική πολιτική. Η αναμόρφωση αυτή επιβάλλεται να πραγματοποιηθεί για τους εξής ειδικότερα λόγους:

α. Η αναμόρφωση του δημοσίου λογιστικού σχεδίου θα διευκολύνει πρώτα-πρώτα την εξεύρεση και εξακρίβωση του κόστους των υλικών και άυλων αγαθών που παράγουν και παρέχουν η δημοσία διοίκηση και οι δημόσιοι οργανισμοί και θα συμβάλει στην άσκηση ορθής πολιτικής σε σχέση με τον καθορισμό των τιμών των αγαθών αυτών. Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η εξεύρεση και εξακρίβωση του κόστους παραγωγής των υλικών και άυλων αγαθών είναι αναγκαία, ακόμη και όταν το δημόσιο είναι διατεθειμένο να προσφέρει τα αγαθά αυτά σε τιμή κάτω του κόστους, ακόμη και δωρεάν. Γιατί, εφόσον η δημοσία διοίκηση και οι δημόσιοι οργανισμοί δεν μπορούν να παραγάγουν όλα τα αγαθά, των οποίων η οικονομία έχει ανάγκη, η γνώση του κόστους παραγωγής και η σύγκριση του κόστους διαφόρων αγαθών θα επιτρέψει στο δημόσιο να διοχετεύσει τη δραστηριότητά του στην παραγωγή εκείνων των αγαθών, των οποίων η οριακή χρησιμότητα σε σχέση με το κόστος τους είναι η σχετικά μεγαλύτερη.

β. Η αναμόρφωση του δημοσίου λογιστικού σχεδίου θα συμβάλει στην εξεύρεση και εξακρίβωση του αποτελέσματος της παραγωγικής δραστηριότητας του Δημοσίου. Βέβαια το αποτέλεσμα αυτό δεν έχει τη σημασία που έχει σε μια ιδιωτική επιχείρηση. Είναι όμως ανάγκη να γνωρίζει η κυβέρνηση μιας χώρας ποιες δημόσιες υπηρεσίες και ποιοι δημόσιοι οργανισμοί δε λειτουργούν αποδοτικά, για να φροντίσει για τη βελτίωση της παραγωγικότητάς τους, ενδεχομένως για τη μετατροπή τους σε δημόσιους οργανισμούς ιδιωτικού δικαίου, ακόμη και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, αν η βελτίωση αυτή δεν είναι δυνατή με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες λειτουργούν οι πιο πάνω υπηρεσίες και οργανισμοί.

γ. Τέλος, η αναμόρφωση του δημοσίου λογιστικού σχεδίου θα διευκολύ-

λύνει την κατάρτιση των εθνικών λογαριασμών που αποτελεί την κυριότερη πηγή πληροφοριών για κάθε κυβέρνηση που θέλει να ασκεί την οικονομική πολιτική έχοντας πλήρη γνώση των οικονομικών συνθηκών της χώρας της.

2. Σύγκριση Γενικού Λογιστικού Σχεδίου και Σχεδίου Εθνικών Λογαριασμών

Μεταξύ της ιδιωτικής και της εθνικής λογιστικής υπάρχουν στενές σχέσεις. Πραγματικά, τόσο η μία όσο και η άλλη παρουσιάζουν μια εικόνα της οικονομικής ζωής της επιχειρήσεως ή της χώρας που εξετάζεται. Επίσης, τόσο η μία όσο και η άλλη εφαρμόζουν ένα λογιστικό σύστημα που επιτρέπει την παρουσίαση της οικονομικής αυτής ζωής σε κατάσταση ισορροπίας, χάρη στην προσφυγή στη διπλογραφική μέθοδο. Πρέπει να υπογραμμιστεί όμως, ότι στην ιδιωτική λογιστική η ανάλυση αναφέρεται στην επιχείρηση, γι' αυτό ονομάζεται και μικροοικονομική λογιστική, ενώ στην εθνική λογιστική η ανάλυση είναι μακροοικονομική, αφού αναφέρεται σε μακροοικονομικά μεγέθη.

Η σύγκριση μεταξύ ιδιωτικής και εθνικής λογιστικής μας οδηγεί στη διάπίστωση μιας σημαντικής διαφοράς που υπάρχει μεταξύ τους. Η εθνική λογιστική περιορίζεται στην ανάλυση των «ροών» που εκδηλώνονται στο οικονομικό σύστημα, ενώ η ιδιωτική λογιστική ασχολείται και με την εκτίμηση και καταγραφή όλων των «αποθεμάτων», δηλαδή όλων των περιουσιακών στοιχείων που κατέχει η επιχείρηση. Η διαφορά αυτή οφείλεται, όπως γνωρίζουμε, στη δυσχέρεια εκτιμήσεως της κινητής και ακίνητης περιουσίας του Δημοσίου και των δημοσίων οργανισμών, συγχρόνως όμως στην αδυναμία συγκεντρώσεως στοιχείων σχετικών με την περιουσιακή κατάσταση των «οικογενειών» ή των «νοικοκυριών».

Εξαιτίας της μεγάλης σημασίας που έχουν οι εθνικοί λογαριασμοί, επιβάλλεται η εναρμόνιση της ιδιωτικής και της εθνικής λογιστικής έτσι, ώστε και οι δυο κλάδοι να προσφέρουν στους ενδιαφερόμενους τις υπηρεσίες που αυτοί δικαιούνται να περιμένουν. Σε σχέση με την ιδιωτική λογιστική πρέπει να παρατηρήσουμε ότι, ύστερα από την υιοθέτηση ενός λογιστικού σχεδίου ανάλογου με το γαλλικό και το ελληνικό Γ.Λ.Σ., η ιδιωτική λογιστική έφθασε σε αξιόλογο επίπεδο τελειότητας. Η λογιστική που μπορεί και πρέπει να βελτιωθεί είναι τώρα η εθνική λογιστική. Προτάσεις βελτιώσεως διατυπώθηκαν πολλές. Στη συνέχεια θα εκθεθούν μερικές από τις πιο βασικές.

- α. Γενικά θεωρείται ευκαταία η ολοκλήρωση των εθνικών λογαριασμών.

Η ολοκλήρωση αυτή θα πραγματοποιηθεί όταν, παράλληλα με τους λογαριασμούς που λειτουργούν τώρα και στους οποίους καταχωρίζονται οι «αποθέματα», θα λειτουργεί νέος λογαριασμός, στον οποίο θα καταγράφονται τα «αποθέματα», δηλαδή τα περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονται στη διάθεση όλων των θεσμικών μονάδων στο τέλος της λογιστικής περιόδου, συνήθως στο τέλος του έτους. Στο σκέλος της χρεώσεως του λογαριασμού αυτού θα καταχωρισθούν τα ακίνητα ή πάγια περιουσιακά στοιχεία όλων των θεσμικών μονάδων (γήπεδα, αγρεί, δάση, κοιτάσματα μεταλλευμάτων και ορυκτών, χτίρια, εργοστάσια, μηχανήματα, υδραυλικά και υδροηλεκτρικά έργα, λιμενικές εγκαταστάσεις, δρόμοι, μνημεία κ.ά.) και τα κινητά ή κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία (αποθέματα πρώτων υλών, ημικατεργασμένων υλών και έτοιμων προϊόντων κ.ά.). Βέβαια η συγκέντρωση τόσων πληροφοριών είναι ανέφικτη κάτω από τις παρούσες συνθήκες. Με την πάροδο όμως του χρόνου, την ευρύτερη χρησιμοποίηση των ηλεκτρονικών διερευνητών και την κατάλληλη εκπαίδευση του προσωπικού θα διευκολυνθεί η πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού. Η γνώση όλων των περιουσιακών στοιχείων που υπάρχουν σε μια χώρα θα ήταν τόσο για την κυβέρνηση όσο και για τις επιχειρήσεις πολύτιμο όργανο για την ορθολογική άσκηση της οικονομικής τους πολιτικής. Ως προς την κυβέρνηση, είναι φανερό ότι η πλήρης γνώση των περιουσιακών αυτών στοιχείων θα την διευκολύνει να αξιοποιήσει την περιουσία της κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Ως προς τις επιχειρήσεις, είναι προφανές ότι, αν ο παραγωγός ενός προϊόντος γνωρίζει με ακρίβεια τον αριθμό των μονάδων του προϊόντος αυτού που υπάρχουν στη χώρα και αξιοποιούνται από τις θεσμικές μονάδες, ο παραγωγός αυτός, έχοντας υπόψη το χρόνο ζωής του προϊόντος και το ποσοστό συμμετοχής της επιχειρήσεώς του στην αγορά του προϊόντος, θα μπορέσει να προγραμματίσει με ακρίβεια τη μελλοντική παραγωγή και διάθεση του προϊόντος του. Στο σκέλος της πιστώσεως του λογαριασμού αυτού θα πρέπει να καταχωρισθούν οι αποσβέσεις των παγίων περιουσιακών στοιχείων, που θα αξιοποιηθούν στον κατάλληλο χρόνο για την ανανέωση εκείνων των στοιχείων που θα έχουν φθαρεί.

β. Ο Jean Boutan⁷ προχωρεί σε δύο ακόμη προτάσεις: στη λειτουργία «λογαριασμών επιχειρηματικών κλάδων» (*comptes de branches d'en-*

7. Βλ. *Jean Boutan*: *Reflexions sur les relations entre comptabilité d'entreprise et Comptabilité nationale*, στην επιθεώρηση *Études de Comptabilité Nationale*, No 11, 1967, σ. 1-85.

treprises) και στην αξιοποίηση των «λογαριασμών τρίτων» (comptes des tiers), που λειτουργούν στα πλαίσια της λογιστικής των επιχειρηματικών μονάδων. Οι «λογαριασμοί επιχειρηματικών κλάδων» είναι εμπνευσμένοι από το σύστημα εισροών-εκροών του Leontief (για το σύστημα αυτό μιλήσαμε πιο πάνω) και η εφαρμογή τους στη Γαλλία είναι, κατά τον συγγραφέα, αναγκαία και χρήσιμη, εξαιτίας της σημερινής καταστάσεως οργανώσεως της γαλλικής στατιστικής υπηρεσίας. Η πρότασή του όμως για την αξιοποίηση των «λογαριασμών τρίτων» έχει γενικότερη σημασία, γι' αυτό κρίνεται σκόπιμη η σύντομη έκθεσή της.

Στο γαλλικό Γ.Λ.Σ. οι λογαριασμοί τρίτων κατέχουν την κλάση 4 (στο ελληνικό Γ.Λ.Σ. οι λογαριασμοί τρίτων περιλαμβάνονται στους λογαριασμούς των ομάδων 3, 4 και 5). Στους λογαριασμούς αυτούς καταχωρίζονται οι υποχρεώσεις της επιχειρήσεως προς τρίτους (δηλαδή χρέη προς τους προμηθευτές κ.ά.) ή υποχρεώσεις τρίτων προς την επιχείρηση (δηλαδή πιστώσεις που η επιχείρηση χορήγησε στους πελάτες της κ.ά.). Αλλά οι υποχρεώσεις αυτές δεν περιέχονται στον πίνακα χρηματοπιστωτικών συναλλαγών του συστήματος εθνικών λογαριασμών της τρίτης γενιάς, γιατί για την κατάρτιση του πίνακα αυτού χρησιμοποιούνται στατιστικά στοιχεία που παρέχονται κυρίως από τα πιστωτικά ιδρύματα. Έτσι, ο πίνακας αυτός αναφέρεται μόνο στις ροές πιστώσεων και χρεών μεταξύ του πιστωτικού συστήματος και των θεσμικών μονάδων. Βέβαια, όταν η παραγωγή και η πώληση των προϊόντων από τη μια μεριά και η εξόφληση της αξίας τους (συνήθως με επιταγή σε βάρος ενός πιστωτικού ιδρύματος) από την άλλη πραγματοποιούνται συγχρόνως ή μέσα στον ίδιο χρόνο, η έλλειψη πληροφοριών ως προς το είδος, τη συνολική αξία της παραγωγής και το χρόνο εξοφλήσεώς της δεν επηρεάζει την ακρίβεια των περιεχομένων στους εθνικούς λογαριασμούς στοιχείων. Όταν όμως η παραγωγή και πώληση πραγματοποιούνται στο έτος α, ενώ η εξόφληση της αξίας της γίνεται στο επόμενο ή σε επόμενα χρόνια, τότε στο λογαριασμό της παραγωγής των εθνικών λογαριασμών του έτους α εμφανίζεται βέβαια η παραγωγή και πώληση, χωρίς όμως στο λογαριασμό των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών να καταχωρίζεται η πίστωση που χορηγήθηκε από τον παραγωγό στον αγοραστή. Η παράλειψη αυτή εκλαμβάνεται από την υπηρεσία των εθνικών λογαριασμών ως ατέλεια των στατιστικών στοιχείων και καταγράφεται στο λογαριασμό των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών ως «διαφορά προς εξίσωση» (ajustement). Για να σταματήσει η συνέχιση της εσφαλμένης αυτής ενέργειας, ο Boutan συνιστά την τήρηση των λογαριασμών τρίτων κατά τέτοιο τρόπο, ώστε στο τέλος του έτους το συνολικό ποσό των στηλών της χρεώσεως και το συνολικό ποσό των στηλών της πιστώσεως των λογα-

ριασμών αυτών να αξιοποιείται από την υπηρεσία εθνικών λογαριασμών για την ορθή απεικόνιση στους εθνικούς λογαριασμούς των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν.

VI. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ύστερα από την Εισαγωγή, στην οποία εκθέσαμε τους λόγους της συντάξεως της μελέτης αυτής και τον τρόπο κατά τον οποίο θα προχωρήσουμε στη σύγκριση των λογιστικών σχεδίων των τριών κατηγοριών, θεωρήσαμε σκόπιμο να εξετάσουμε διαδοχικά το ιδιωτικό λογιστικό σχέδιο, το δημόσιο λογιστικό σχέδιο και το εθνικό λογιστικό σχέδιο.

Σχετικά με το ιδιωτικό λογιστικό σχέδιο, υπομνήσαμε τους σκοπούς και τη χρησιμότητα του λογιστικού σχεδίου ως και τις γνωστές κατηγορίες λογιστικών σχεδίων. Αφού αναφέραμε απλώς τα περισσότερα γνωστά λογιστικά σχέδια που εφαρμόζονται σε ορισμένες αναπτυγμένες χώρες, εκθέσαμε κάπως διεξοδικότερα το ελληνικό Γ.Λ.Σ. που στηρίζεται κυρίως στο γαλλικό Γ.Λ.Σ.

Σε σχέση με το δημόσιο λογιστικό σχέδιο εκθέσαμε τη χρησιμότητά του και τα είδη σχεδίων που επινοήθηκαν και εφαρμόστηκαν. Στη συνέχεια θεωρήσαμε σκόπιμο να αναλύσουμε με συντομία το γαλλικό σχέδιο, που ευχόμαστε να αποτελέσει πρότυπο για ένα ελληνικό σχέδιο, συστηματικότερο από εκείνο που έχει θεσπισθεί και εφαρμόζεται ήδη στον τόπο μας. Παρά το σχετικά ατελή χαρακτήρα του ελληνικού δημόσιου λογιστικού σχεδίου, θεωρήσαμε σωστό να εκθέσουμε τα βασικά στοιχεία του.

Τέλος, σε σχέση με το εθνικό λογιστικό σχέδιο, ειδικότερα σε σχέση με το σύστημα εθνικών λογαριασμών, αφού μνημονεύσαμε απλώς το σύστημα της πρώτης γενιάς, εκθέσαμε με αρκετή λεπτομέρεια το σύστημα της δεύτερης γενιάς, εφόσον αυτό εφαρμόζεται ήδη στην πατρίδα μας. Στη συνέχεια αναφερθήκαμε στο σύστημα της τρίτης γενιάς, όπως αυτό προτάθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη και τη Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και εφαρμόζεται ήδη στη Γαλλία.

Τελικά προσπαθήσαμε να συγκρίνουμε τα λογιστικά σχέδια των τριών κατηγοριών: του Γ.Λ.Σ., του δημόσιου λογιστικού σχεδίου και του εθνικού λογιστικού σχεδίου.

Από τη σύγκριση του Γ.Λ.Σ. και του δημοσίου λογιστικού σχεδίου διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν βασικές διαφορές μεταξύ των σχεδίων των δύο κατηγοριών. Όμως, παρά τις διαφορές, επικρατεί η αντίληψη ότι οι δύο σχετικοί κλάδοι της λογιστικής πρέπει, αφού ο ένας πλησιάσει τον άλλο, τελικά να συγχωνευθούν. Γιατί οι γενικοί κανόνες της λογιστικής είναι κοι-

νοί για όλους τους κλάδους της και οι επιδιώξεις της είναι όμοιες. Εάν μάλιστα λάβει καλώς υπόψη το σημαντικό ρόλο του σύγχρονου κράτους στην κοινωνική οικονομία, θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι επιβάλλεται η πλήρης εναρμόνιση των δύο αυτών κλάδων με την υπαγωγή του δημοσίου λογιστικού σχεδίου στους κανόνες του Γ.Λ.Σ. Η αναμόρφωση του δημοσίου λογιστικού σχεδίου θα διευκολύνει την εξεύρεση του κόστους των υλικών και άυλων αγαθών που παράγει και παρέχει το δημόσιο, θα συμβάλει στη διαπίστωση του αποτελέσματος της παραγωγικής δραστηριότητας των δημοσίων υπηρεσιών, κυρίως θα βοηθήσει στην αρτιότερη κατάρτιση των εθνικών λογαριασμών.

Από τη σύγκριση του Γ.Λ.Σ. και του συστήματος εθνικών λογαριασμών διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν στενές σχέσεις μεταξύ τους αλλά και σοβαρές διαφορές. Έτσι, οι δύο κλάδοι διαφέρουν κατά το ότι η εθνική λογιστική περιορίζεται στην ανάλυση των «ροών», ενώ η ιδιωτική λογιστική περιλαμβάνει και την εκτίμηση και καταγραφή των «αποθεμάτων», δηλ. όλων των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης. Εξαιτίας της μεγάλης ομιασίας των εθνικών λογαριασμών επιβάλλεται η εναρμόνιση των δύο κατηγοριών λογιστικής, που θα επιτευχθεί κυρίως με την προσθήκη στους εθνικούς λογαριασμούς ενός ακόμη λογαριασμού, ο οποίος θα αναφέρεται στα περιουσιακά στοιχεία όλων των θεσμικών μονάδων μιας κοινωνικής οικονομίας.

Από όλα τα πιο πάνω αναφερόμενα συνάγεται ότι, για να αποδώσει η λογιστική τεχνική τους καρπούς που περιμένουμε από αυτήν, είναι ανάγκη το δημόσιο λογιστικό σχέδιο να υπαχθεί βαθμιαία στους κανόνες του Γ.Λ.Σ. και το σύστημα εθνικών λογαριασμών να εναρμονιστεί με το Γ.Λ.Σ. Βέβαια οι εξελίξεις αυτές θα απαιτήσουν κόπους και υλικές θυσίες. Έχει όμως τόση σημασία η όσο το δυνατό αρτιότερη διαμόρφωση του όλου κλάδου της λογιστικής ώστε επιβάλλεται και οι κόποι να καταβληθούν και οι θυσίες να γίνουν.